

Livskvalitet blant minoritetskvinner i Norge

**Hvordan opplever minoritetskvinner i det
norske samfunnet livskvalitet i lys av tilhørighet
og sosial identitet**

EDA PESKOVIC SAIM

**Universitetet i Agder, vår 2019
Masteroppgave i pedagogikk Institutt for pedagogikk
Fakultet for humaniora og pedagogikk**

**VEILEDER
Velibor Bobo Kovac**

Forord

Jeg startet med å skrive om begrepene integrering, sosial identitet, etnisitet på en semesteroppgave på masterstudiet i 2018. Der skrev jeg om innvandrere fra Bosnia og Hercegovina, hvor jeg skrev om deres erfaring med å komme til Norge, og integreringen i det norske samfunnet. Det som var motivasjonen for å skrive denne studien, bygger på den tidligere oppgaven. Men denne gangen ville jeg se på hvordan minoritetskvinner i Norge uavhengig om de er fra Bosnia og Hercegovina, føler på det å bo i et majoritetsland. Livskvalitet i lys av sosial identitet og tilhørighet er tema jeg valgte denne gangen. Jeg er selv en førstegenerasjonsinnvandrere fra Bosnia og Hercegovina, og interessen for andre minoritetskvinner fanget min interesse etter at det har vært tatt opp i media, området som omhandler integreringsspørsmålet og flyktninger. Jeg ønsker å få et annet perspektiv på hva disse kvinnene kan føle på, og deres erfaringer, derfor ønsket jeg å se dypere inn i dette tema.

Det er mange jeg har å takke for å ha hjulpet meg med oppgaven og hele studieforløpet mitt. Jeg vil først og fremst starte med foreldrene mine som har støttet meg gjennom hele prosessen, spesielt til min far Suljo Peskovic, som har vært en aktiv deltaker og hjulpet meg med å finne motivasjonen når den til tider manglet. Jeg vil også takke mine yngre søsken for støtten. Jeg vil også takke mannen min Lukman Saim, og mine svigerforeldre for støtte og hjelp i tider hvor masteroppgave skriveingen ble mye. Tilslutt vil jeg både takke det norske samfunnet som tok meg imot i 2000, uten den gode velkomsten hadde jeg nok ikke siddet på Universitet i Agder. Og min veileder Velibor Bobo Kovac, som har veiledet meg under denne lange prosessen.

Tusen takk alle sammen.

Juni 2019

Eda Peskovic Saim

Sammendrag

Denne masteroppgaven er et resultat av en interesse for minoritetskvinner i Norge og deres muligheter eller utfordringer i det norske samfunnet. I løpet av de siste årene har det kommet flere nasjonaliteter til Norge. Dette gjør denne studien aktuell i dagens flerkulturelle samfunn. Det som er hensikten med denne oppgaven er å få en økt innsikt og forståelse for minoritetskvinner i Norge, og hvordan de opplever livskvalitet i lys av tilhørighet og sosial identitet. Hensikten er også å se hvordan de balanserer mellom to kulturer, og i hvilken grad de føler en tilhørighet til det norske samfunnet. Deretter settes dette i sammenheng med hvordan dette kan påvirke deres livskvalitet. Det teoretiske grunnlaget i denne studien omfatter blant annet livskvalitet, tilhørighet, kulturell, økonomisk og sosial kapital, identitet, etnisitet og sosial inkludering og ekskludering. Hovedfokuset er vendt mot livskvalitet, tilhørighet og sosial identitet. Dette er teorier som blir anvendt for å kunne drøfte det empiriske materialet. Metoden som er valgt i denne studien er kvalitativ metode, og baserer seg på kvalitative intervjuer. Utvalget består av 5 voksne minoritetskvinner, og de er fra tre forskjellige land. Det ble gjennomført individuelle intervjuer med en fenomenologisk tilnærming. Resultatdelen er kategorisert i 2 deler- tilhørighet og sosial identitet, som igjen er knyttet til undertemaer. Tilhørighet er delt inn i tilhørighet i forhold til arbeid og utdanning, og tilhørighet i forhold til sosiale nettverk og kulturelle forskjeller.

Analysen viser at minoritetskvinnene i denne studien klarer å balansere mellom to kulturer, og at de i stor grad føler en tilhørighet til det norske samfunnet, men at det har vært utfordringer på veien. Hovedfunnene viser at kvinnene påpeker viktigheten av tilhørighet, sosial identitet, samt arbeid og utdanning for at deres livskvalitet skal kunne oppleves positivt. Alt dette har vært med på å påvirke deres identitet, og deres livskvalitets perspektiv. I de tidligere årene beskriver kvinnene at mangel på god økonomi, stabilitet, og mindre grad av tilhørighet har påvirket hvordan de ser på seg selv og menneskene rundt. Dette har vært med på å påvirke deres livskvalitet negativt. Funnene viser også at til tross

Eda Peskovic Saim, 2019

for ulike utfordringer har situasjonen endret seg dette samtidig som de har stabile levekår i forhold til arbeid og utdanning, og de føler på en større tilhørighet til det norske samfunnet. Dette har igjen gjort at de har mer balanse i forhold til deres egen identitet og i forhold til andre rundt seg.

Innholdsfortegnelse

FORORD	2
SAMMENDRAG	3
1. INNLEDNING	6
1.2 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA	9
1.3 OPPGAVENS FORMÅL OG HENSIKT	9
1.5 OPPGAVENS OPPBYGNING.....	10
2. TEORI	11
2.1 LIVSKVALITET- ULIKE TEORETISKE PERSPEKTIV	11
2.2 TILHØRIGHET.....	15
2.3 IDENTITET	18
2.4 KULTURELL, ØKONOMISK OG SOSIAL KAPITAL.....	20
3. METODE	22
3.1 KVALITATIV OG KVANTITATIV METODE.....	22
3.2 VALG AV METODE.....	22
3.3 FENOMENOLOGISK PERSPEKTIV	23
3.4 FORARBEID OG AVGRENSNING	24
3.5 DATAINNSAMLING	25
3.6 INTERVJU	25
3.7 UTVALG.....	27
3.8 TRANSKRIBERING AV INTERVJUENE.....	29
3.9 BESKRIVELSE AV ANALYSEPROSESSEN	29
3.10 OVERFØRBARHET	31
3.11 ETIKK	32
4. RESULTATER	34
4.1 TILHØRIGHET I FORHOLD TIL SOSIALE NETTVERK OG KULTURELLE FORSKJELLER.....	34
4.2 TILHØRIGHET I FORHOLD TIL ARBEID OG UTDANNING.....	42
4.3 SOSIAL IDENTITET.....	45
5. ANALYSE OG DRØFTING AV DET EMPIRISKE MATERIALET	49
5.1 BETYDNINGEN AV TILHØRIGHET FOR LIVSKVALITET.....	49
5.2 SOSIALE NETTVERK OG KULTURELLE FORSKJELLER	49
5.2 ARBEID OG UTDANNING	52
5.3 BETYDNINGEN AV SOSIAL IDENTITET FOR LIVSKVALITET	56
6. OPPSUMMERING, AVSLUTTENDE REFLEKSJONER OG KONKLUSJON	62
6.1 KONKLUSJON.....	66
6.2 BEGRENSNINGER FOR STUDIET	67
6.3 VEIEN VIDERE	67
7. LITTERATURLISTE	69
8 VEDLEGG	76
VEDLEGG 1: FORESPØRSEL OM DELTAKELSE I FORSKNINGSPROSJEKT I FORBINDELSE MED MASTEROPPGAVE.....	76
VEDLEGG 2: INTERVJUGUIDE.....	77
VEDLEGG 3:	80

1. Innledning

Norge kan skildres som et flerkulturelt, flerreligiøst og fleretnisk samfunn (Goth, 2014; Goth, Jensen & Skyrud, 2015). I 2018 var det registrert 917 000 personer med innvandrerbakgrunn i Norge. De utgjør 17,3 prosent av befolkningen. Innvandrere som bor i Norge er her av ulike grunner, noen av disse grunnene kan være flukt, arbeid og utdanning. Av alle innvandrere er over halvparten mellom 30 og 54 år (Imdi, 2019).

Rapporten *“Innvandrede kvinner faller ut av arbeidsmarkedet igjen”* viser til at innvandrede kvinner ofte faller ut av arbeidsmarkedet. Funnene viser til at norske kvinner som jobbet deltid i 2009 var 16 prosent uten jobb i 2012, mens tallet blant innvandrere kvinner var tallet på 40 prosent (Torp, 2016). Rapporten viser til at noen av kvinnene måtte ta ekstra utdanning for å bedre situasjonen, men dette har heller ikke hjulpet. Mens andre har tatt ubekvemme vakter-natt og helg som igjen har vært en utfordring i forhold til familiesituasjon. Denne rapporten viser til at det er behov for en bredere tilnærming til integrering, og at det trengs en kvalifiseringsperiode for kvinner som kommer med utdanning og erfaring fra hjemlandet (Torp, 2016). Ifølge Ahmadi (2008) har minoritetskvinner et behov for anerkjennelse, og at mangel på anerkjennelse kan bli tungt for kvinnene. Det å finne sosiale nettverk, tilhørighet og deres egen identitet er en viktig faktor for minoritetskvinner; slik kan man unngå ensomhet og isolasjon. Det å være en aktiv deltager i sitt liv, og i arbeid er viktig for menneskers selvfølelse og tilhørighet. Ved å finne tilhørighet til en gruppe og en form for identitetsfølelse kan man unngå at deres opplevelse av livskvalitet oppleves som lav men heller høy. Det å ha en annen kulturell bakgrunn kan både være en ressurs, men kan også føre til ulike utfordringer. Ulikheter kan gi ny forståelse og et nytt perspektiv, men det kan også skape en hindring eller usikkerhet blant mennesker med en annen kulturell bakgrunn som igjen kan påvirke deres livskvalitet. Ved å ikke føle en form for tilhørighet, kan det bidra til utestenging og ensomhet. Ifølge en rapport fra Statistisk sentralbyrå (SSB) *«Levekår og kjønnsforskjeller blant innvandrere»*, viser rapporten til at hele 46 prosent av utenlandskfødte føler seg ensomme (Henriksen, 2010).

Det finnes ulike perspektiv og ulike definisjoner på hva begrepet livskvalitet er, og hvordan dette kan måles. Ifølge en rapport fra Helsedirektoratet som ble lansert i 2016 *«Gode liv i Norge»*

forstås livskvalitet som et helhetsperspektiv på livet til enkeltmennesker og grupper, og dekker grunnleggende behov som frihet, trygghet og fellesskap. Dette er noe som både kan måles subjektivt og objektivt (Barstad, 2016a). I denne rapporten vises det til at det å måle livskvalitet kan være utfordrende. Men ved å se på helheten både av det subjektive og objektive, kan det gi oss et større bilde av begrepet livskvalitet. Rapporten fra helsedirektoratet viser til at det er viktig å spørre mennesker om ikke bare generell tilfredshet, men også om gleden og mestringen som oppleves i hverdagen, opplevelsen av mening og tilhørighet og respekt. Det er viktig å se på samfunnsforhold, bo og arbeidsforhold, og sette mennesket i en større sammenheng (Barstad, 2016). Når man kommer til et annet land som innvandrere må man ofte starte et nytt liv i det landet man har flyttet til. Innvandrere må integrere seg og bli en del av det nye samfunnet. Verdiene, normene, reglene og språket samt kulturen som er gjeldende i dette samfunnet må tilegnes. Innvandrere har med seg ikke bare en annen kulturell bakgrunn, men en annen kulturell, økonomisk og sosial kapital som kan være med på å spille en viktig faktor for hvordan man har det i hverdagen, og hvordan man blir møtt og sett på av andre. Dette er også noe som kan være med på å forme vår identitet (Prieur & Sestoft, 2006). Den sosiale identitet vår handler om følelsen av tilhørighet i omgivelsene man er i (Frøyland & Gjerustad, 2012).

Barstad (2014) er en som påpeker viktigheten av den subjektive livskvaliteten. Ifølge han er befolkningens subjektive livskvalitet blitt et stadig viktigere tema. Livskvalitet handler om det å oppleve glede, vitalitet og tilfredshet, trygghet og tilhørighet, interesse, mestring, autonomi (Barstad, 2014). Det at man burde ha fokus på den subjektive delen av livskvalitet, og at den handler om å oppleve glede, trygghet og tilhørighet støttes også opp av blant annet Nes(2017) som mener at det å oppleve trygghet og tilhørighet er viktig for god livskvalitet. Sæthre (2008) og Næss (2011) mener også at livskvalitet har en subjektiv og en objektiv tilnærming noe som kan ses i sammenheng med de ulike perspektivene som er nevnt over, og at disse to bør begge være relevante. Det subjektive perspektivet dreier seg om individets opplevelse av livskvalitet, mens den objektive er for eksempel mer opptatt av det materielle. Denne studien dreier seg om det subjektive perspektivet.

Det finnes lite forskning på direkte studier om minoritetskvinner og deres subjektive livskvalitet. Det finnes derimot tidligere forskning som dreier seg om minoriteter generelt på internasjonalt nivå. Tidligere forskning på livskvalitet blant minoriteter viser til at livskvalitet kan påvirkes av

situasjonen man er i. I studien *"Life satisfaction in 18-to 64-year-old Swedes"* forskes det på blant annet førstegenerasjons innvandrere. Her vises det til at det oppstår lavere livskvalitet blant svenske førstegenerasjonsinnvandrere. En forklaring på dette kan være at førstegenerasjonsinnvandrere kan ha mindre muligheter til å velge deres livsstil eller på grunn av fortiden deres fra opprinnelseslandet (Fugl-Meyer, Melin & Fugl-Meyer, 2002). En annen artikkel som kan ses i sammenheng med det som er nevnt over er *"life satisfaction among ethnic minorities: the role of discrimination and group identification"*. Denne studien har fokus på spørsmål som dreier seg om blant annet om majoritetskulturen kan være aksepterende og inkluderende i forhold til forskjeller i etnisitet og kultur. Studien viser til at det var lavere grad av tilfredshet med livet blant *"tyrkiske-nederlendinger"* enn majoritetskulturen. Sosiokulturelle justeringer spiller en viktig faktor for at minoriteter skal føle seg hjemme og tilfredsstillt med livet i landet de er i. Grunnene til dette vises til at kan være at de bor i et majoritets dominert samfunn (Verkuyten, 2008). Til tross for at det finnes forskning på lignende tema, viser studiene til at det trengs mer forskning på den subjektive livskvaliteten hos minoritetskvinner. I rapporten *"Gode liv i Norge"* vises det til ulike internasjonale erfaringer og anbefalinger i forhold til livskvalitet. Noen av områdene som påpekes som relevante for å kunne måle livskvalitet er inntekt og formue, boforhold, helse både psykisk og fysisk, utdanning, arbeid og den subjektive livskvaliteten (Barstad, 2016).

Det som er formålet med denne studien er å undersøke hvordan livskvaliteten hos minoritetskvinner i Norge kan bli påvirket av deres opplevelse av tilhørighet og sosial identitet. Forskning blant innvandrere og levekår kan man finne, men om minoritetskvinner og deres subjektive opplevelse av livskvalitet i sammenheng med tilhørighet og sosial identitet er det lite kunnskap om. Det er foreløpig lite forskning på den subjektive livskvaliteten blant minoritetskvinner i Norge. Den nærmeste forskningen på dette feltet i Norge er en samlet presentasjon av indikatorer på livskvalitet, og det er indikatornummeret av samfunnspeilet som kommer ut hvert tredje år (Barstad, 2016b). Hvordan de opplever livskvalitet og hvordan dette kan påvirke tilhørighet, sosial identitet, arbeidsliv, utdanning og annet nettverk er det lite forskning på. Derfor vil jeg med denne studien se på minoritetskvinner subjektive opplevelse av det norske samfunnet, med vekt på begrepene livskvalitet, tilhørighet og sosial identitet. Ved å få mer kunnskap på dette område kan det være et viktig grunnlag for utforming av politiske tiltak, pedagogiske verktøy, for hvordan møte og kommunisere med innvandrere. I dette tilfellet dreier

det seg om hvordan møte minoritetskvinner på en inkluderende og tilfredsstillende måte. Dette kan også være med på å fremme hvordan man kan få mer kunnskap om bedring av livskvalitet for mennesker med en annen kulturell bakgrunn.

1.2 Bakgrunn for valg av tema

Det som var bakgrunnen for valg av tema var først og fremst min interesse for innvandrere, og spesielt kvinneinnvandrere. Det som har inspirert meg til å velge dette tema er interessen for hvordan minoriteter, da spesielt minoritetskvinner, klarer å veksle mellom to kulturer, og hvilke utfordringer som kan oppstå. Det har for meg aldri vært noe stort problem å veksle mellom disse to kulturene, men jeg vet av erfaring at andre kan ha utfordringer med å ha to ulike kulturer, og det å veksle mellom dem. Jeg ønsker å få mer kunnskap om hva som kan være årsaken til at noen tilpasser seg veldig godt i Norge, og ser på det norske landet som en mulighet, mens andre ser på det som en hindring. Det ble registrert 917 000 personer med innvandrerbakgrunn i Norge i 2018. De utgjør 17,3 prosent av befolkningen (Imdi,2019) Innvandrere som bor i Norge er her av ulike grunner. Det at Norge har blitt et mer flerkulturelt samfunn gjør at det er viktig å ta tak i minoriteters subjektive opplevelser av sitt eget liv i Norge, og hvordan deres livskvalitet blir påvirket (Imdi, 2019). Det er lite forskning på minoritetskvinner i Norge, og deres subjektive opplevelse av livskvalitet. Som Barstad (2016a) nevner har befolkningens subjektive livskvalitet blitt et stadig viktigere tema, og med denne studien vil jeg prøve å få mer kunnskap på nettopp dette området, og prøve å være med på å utgjøre en forskjell på dette området, ved å få mer kunnskap om minoritetskvinner i Norge.

1.3 Oppgavens formål og hensikt

Det som er hensikten og formålet med denne studien er å undersøke livskvalitet blant minoritetskvinner i lys av tilhørighet og sosial identitet. Det finnes forskning som baserer seg på innvandring og det å flytte til et helt annet land. Men lite forskning i forhold til innvandrere og hvordan de ser på livskvalitet i forhold til tilhørighet og sosial identitet, og spesielt ikke minoritetskvinnens egne perspektiv på akkurat dette tema. Rapporten fra helsedirektoratet "*Gode liv i Norge*" viser til at det er viktig å spørre mennesker om ikke bare generell tilfredshet, men også om gleden og mestringen som oppleves i hverdagen, opplevelsen av mening og tilhørighet og respekt. Det er viktig å se på samfunns-, bo- og arbeidsforhold, og sette mennesket i en større

sammenheng (Barstad, 2016a). Formålet med denne studien er å få en nyansert forskning på akkurat dette.

Problemstilling som er valgt for studiet er følgende:

Hvordan opplever minoritetskvinner i det norske samfunnet livskvalitet i lys av tilhørighet og sosial identitet?

For å kunne besvare problemstillingen ønsker jeg å undersøke hvordan livskvaliteten til minoritetskvinnene kan bli påvirket av deres oppfatning av tilhørighet og sosial identitet i det norske samfunnet. Er det en sammenheng mellom disse tre begrepene, eller begrenser de hverandre? For at jeg skulle kunne undersøke dette har jeg valgt å intervju fem voksne minoritetskvinner. For å få mest mulig informasjon om dette tema har jeg valgt å ta i bruk kvalitativ metode, og individuelle intervju med vekt på fenomenologisk livsverden perspektiv.

1.5 Oppgavens oppbygning

Denne studien er bygd opp slik at det begynner med det teoretiske grunnlaget. Her vil teorier og perspektiver som er relevante for oppgaven bli presentert. Deretter blir den metodiske tilnærmingen presentert. Her redegjøres det for hvilken metodisk fremgangsmåte som ble brukt i studien, og hvordan empiriske funn ble tatt i bruk. Reliabiliteten og validiteten blir beskrevet og den etiske vurderingen med hvordan empirien ble grundig hentet og bearbeidet. Etter dette presenterer de empiriske funnene og tilhørende analyse De empiriske funnene blir drøftet i lys av teorier og utsagn som informantene delte. Funnene er oppdelt i kategorier etter tema som ble relevant gjennom intervjuene. Tilslutt vil jeg avslutte med presentasjon av konklusjonen fra funnene, og avsluttende refleksjoner.

2. Teori

I denne delen av oppgaven presenteres det teoretiske utgangspunktet for denne studien. I første del av dette kapittelet skal jeg redegjøre for teori og forskning om livskvalitet, deretter tar jeg for meg tilhørighet, ulike kapitalformer og tilslutt sosial identitet. Det blir tatt opp ulike perspektiv på begrepet livskvalitet, og sett i sammenheng med hvilken betydning det har i forhold til tilhørighet og sosial identitet for kvinnene i denne studien.

2.1 Livskvalitet- ulike teoretiske perspektiv

Helsedirektoratet lanserte rapporten *Gode liv i Norge* i 2016 (Barstad, 2016a). Dette var en utredning om måling av befolkningens livskvalitet I denne rapporten forstås begrepet livskvalitet som et helhetlig perspektiv på livet til enkelt individer og grupper, og dekker grunnleggende behov som frihet, trygghet og fellesskap. Disse kan måles både subjektivt og objektivt. Rapporten viser til at det er viktig å spørre mennesker om ikke bare generell tilfredshet, men også om mestringsen de opplever i hverdagen, meningen, respekten, tilhørigheten og stress. Tilslutt er det viktig å kombinere dette med informasjon om faktiske livsbetingelser, som f.eks samfunnsforhold og arbeidsforhold. Det er viktig å sette mennesker i en større sammenheng (Barstad, 2016a). Nes (2017) har en definisjon på livskvalitet, og den er i sammenheng med det som er nevnt over som sier noe om at opplevelse av glede og mening i livet, samt trygghet og tilhørighet spiller en viktig faktor for livskvaliteten. Livskvalitet påvirkes av ulike faktorer- som gener, personlighet, sosial støtte, positive og negative livshendelser, tilknytningsforhold, kultur og objektive forhold som samfunnsforhold og økonomi. Begrepet livskvalitet er komplekst, og er noe som kan forstås eller tolkes forskjellig i et land eller en kultur, og er ikke nødvendigvis av samme betydning som i et annet land eller kultur. Noe som er relevant for minoritetskvinner i Norge, som kommer til et nytt land med en annen kulturell bakgrunn, og dermed kan ha en annet perspektiv for hva som er god livskvalitet for dem. Det har vært en økende interesse de siste årene i forskningen på livskvalitet.

Tidligere var det mer fokus på materiell velferd i forhold til livskvalitet, men interesser for andre områder ved livet har økt, og den materielle velferden er ikke den dominerende faktoren lenger. Noen av årsakene kan være at det er større fokus på et godt liv og positive opplevelser fremfor de negative. Det finnes fagdisipliner som har forskjellige perspektiv på begrepet livskvalitet, og det blir dermed brukt forskjellige definisjoner (Wahl & Hanestad, 2004). Innenfor sosialvitenskapen er livskvalitet definert som individets egen opplevelse av gode og dårlige i livet. Her kan man se

at begrepet opplevelser blir tatt i bruk. Det å oppleve noe gjelder den subjektive siden av livet, og da kan man ut fra denne definisjonen si at livskvalitet det lar seg kun definere av individet selv. Selv om det ikke finnes en universell definisjon av livskvalitet, er det klart at begrepet har ulik betydning for mennesker, og ulik betydning i forhold til hvilket område eller fagdisiplin det anvendes i (Fayers & Machin, 2007). Som i denne sammenhengen kan relateres til minoritetskvinner og deres egne opplevelser av hvordan det er å være minoritetskvinne i Norge, og hva som er viktig for deres livskvalitet.

Barstad (2018) har skrevet rapporten *“Livskvalitet blant innvandrere”*. Denne rapporten dreier seg om levekårsundersøkelse blant personer med innvandrerbakgrunn i 2016. Formålet med denne analysen var å studere variasjoner i subjektiv livskvalitet blant innvandrere til Norge fra i alt 12 land. Resultatene ble sammenlignet også med tilfredsheten i befolkningen som helhet. Tilfredsheten blant innvandrere henger sammen med en rekke sider ved levekårene, uavhengig av hverandre (Barstad, 2018). Her finner man særlig sterke utslag av det å ikke ha en partner som bor i Norge, opplevd diskriminering i minst to situasjoner de siste 12 måneder, nedsatt funksjonsevne, og vanskelig økonomi. Når det gjelder de subjektive faktorene er det store utslag av ensomhet og psykiske plager. Det virker som det er en rekke faktorer som kan bidra til forskjeller i livskvalitet mellom innvandrere i Norge. Til tross for dårligere levekår på en rekke områder, viser innvandrere til å ha en større tilfredshet med livet enn forventet. Hva som kan være grunnen til dette kan være sammenligning av situasjonen de opplever i Norge med hvordan forholdene er i landet de kommer fra (Barstad, 2018). Rapporten *“Innvandrede kvinner faller ut av arbeidsmarkedet igjen”* (Torp, 2016) viser til at innvandrede kvinner ofte faller ut av arbeidsmarkedet. Funnene viser til at norske kvinner som jobbet deltid i 2009 var 16 prosent uten jobb i 2012, mens tallet blant innvandrere kvinner var tallet på 40 prosent. Rapporten viser til at noen av kvinnene måtte ta ekstra utdanning for å bedre situasjonen, men dette har heller ikke hjulpet. Mens andre har tatt ubekvemme vakter-natt og helg som igjen har vært en utfordring i forhold til familiesituasjon. Denne rapporten viser til at det er behov for en bredere tilnærming til integrering, og at det trengs en kvalifiseringsperiode for kvinner som kommer med utdanning og erfaring fra hjemlandet.

Livskvalitet er et begrep som også Ahmadi (2008) skriver om i sin bok *“tause skrik”* som omhandler minoritetskvinnens behov for anerkjennelse. Her nevner hun det at minoritetskvinnens

smerter gjelder livskvalitet. Det å ha mangel på anerkjennelse i privatlivet og i det offentlige er noe som kan bli tungt for kvinnene. Hun viser til hvor viktig det er med anerkjennelse i de nærmeste relasjonene, hvor man kan oppleve kjærlighet og selvtillit. Det å finne sosiale nettverk og trygghet er viktig for kvinnene, for å unngå ensomhet og isolasjon, men det kan være utfordrende å finne slike arenaer. Det å ha en aktiv deltakelse, spesielt i arbeid er viktig for menneskers selvfølelse og tilhørighet. Det er her en opplever en form for mestring, og er viktig for livskvaliteten. Ahmadi (2008) nevner også at det i Norge finnes "en merkelig blanding" av likhets og forskjellstenkning, og denne blandingen er med på å styre nordmenns holdninger til hva som er rett og galt. På den ene siden tror vi at alle er like, at vi alle kan fungere i det samme systemet. Valgmulighetene våre er like, vi kan velge bosted, arbeid og i hvor stor grad man vil være involvert i samfunnet. Til tross for det hersker det en slags forestilling om forskjeller som kan oppstå på andre områder som ulikheter i religion, kultur og tradisjoner som brukes som en slags forklaringsmodell når det passer inn (Ahmadi, 2008).

I Sæthre (2008) ses livskvalitet som en verdi og relateres ofte til å ha det godt. "Det gode liv" er noe mange er opptatt av, og hvordan det kan oppnås, men det som gir god livskvalitet hos noen, trenger ikke være det samme hos en annen. Hun mener at det er tre måter å se på livskvalitet: det psykologiske, det sosiologiske og det medisinske. Livskvalitet i den sosiologiske tilnærmingen kan måles ut fra komponenter som materielle forhold, som man ser på som nødvendige. Den psykologiske tilnærmingen baserer seg mer på det subjektive aspektet ved livskvalitet. Den legger vekt på at det er individet selv som kan forklare eller si noe om sin egen opplevelse av livskvalitet (Sæthre, 2008). Den psykologiske tilnærmingen er den som er relevant for denne studien av minoritetskvinner, hvor det er fokus på deres egen subjektive opplevelse av livskvalitet.

Næss (2011) deler samme tankegang som de som er nevnt over, og hun mener at livskvalitet kan ses på en objektiv og subjektiv måte. Definisjoner på livskvalitet kan gå fra fokus på objektive aspekter som levekår, og ikke på den subjektive aspekten, til at alle aspekter blir tatt i betraktning. Det objektive aspektet dreier seg ofte om levekår, mens det subjektive aspektet dreier seg om individet og har fokus på individets egen oppfatning av livskvalitet. Denne studien handler om minoritetskvinnenes subjektive opplevelser av livskvalitetsbegrepet, dermed er det relevant å ta dette med i denne studien. Hun gir begrepet livskvalitet definisjonen- en opplevelse

av å ha det godt og oppleve glede (Næss, 2011). Ifølge henne har livskvalitet kun mening ut fra individets egne erfaringer og at det er individet selv som vet hva han eller hun opplever. Slik er det også hos Sæthre (2008) hvor livskvalitet blir definert som et subjektivt fenomen, som kun har mening gjennom et individs opplevelse. Næss nevner også psykisk velvære i sammenheng med livskvalitet. Hun ser på psykisk velvære som knyttet til enkelte individet, ikke samfunnet, men påpeker at det er viktig med den kulturelle delen og samfunnsmoral. Hun mener at å måle livskvalitet fungerer best ved å spørre individet selv om sine egne opplevelser. Livskvaliteten er høy hos et individ jo høyere grad personen er aktiv og har interesse, engasjement, noe som gir mening i livet (Næss, 2011). Det å ha samhørighet, ha en form for en tilhørighet i en gruppe. Selvfølelse, selvsikkerhet, opplevelse av mestring, opplevelse av seg selv som moralsk verdifull. Siste punktet er grunnstemning av glede, en følelse av trygghet og harmoni. Psykisk velvære dreier seg om å ha tilfredshet og positivitet i forhold til sitt eget liv, og mangel på negative følelser som ensomhet og tristhet (Næss,2011).

Rapporten *“Gode liv i Norge* viser til ulike internasjonale erfaringer og anbefalinger i forhold til livskvalitetsbegrepet (Barstad,2016). OECD nevner *“the better life index”* som kom i 2011, og her skilles det mellom 11 komponenter, tre av komponentene tilhører materielle betingelser, mens de åtte andre er relatert til livskvalitet. Noen av de komponentene som er viktige for å kunne måle livskvaliteten er inntekt og formue, tilgjengelighet av og kvaliteten på sysselsettingen, boliger både tilgjengelighet og kvalitet, helse både psykisk og fysisk, utdanning og ferdigheter, balansen arbeid og liv, sosiale forbindelser, subjektiv livskvalitet (Barstad, 2016). Det nevnes også om den svenske rapporten *“får vi det battre”* som viser til utredningen om måling på livskvalitet. Denne rapporten viser til at utredningens oppdrag var å kartlegge og analysere livskvalitet, samtidig som å foreslå måling på utviklingen av livskvalitet i det svenske samholdet. Fokuset var på det økonomiske, sosiale, miljømessig og subjektivt perspektiv. Ut fra denne rapporten er det fire tolkninger på hva livskvalitet kan innebærer, og disse er velstand, lykke, meningsfullhet og handlingsfrihet. Hovedfokuset ligger på handlingsfrihet og at dette kan være med på å vise til hvordan livskvalitet oppleves. Dette er noe som de også relaterer til Sen (1993) og hans *Capability approach*. Sen (1993) som kommer med teorien om Capability approach som har spilt en viktig rolle for livskvalitetsforskning. Han mener på lik linje som Fayers og Machin (2007) at begrepet livskvalitet har forskjellig betydning for mennesker, og hva som er relevant for en persons livskvalitet varierer en annen persons livskvalitet. Capability sier noe om en persons

muligheter til å kunne leve slik han eller hun ønsker å leve. Det kan forstås som en persons frihet, et slags mulighetsrom for mennesker (Sen, 1993). Dette er noe som er viktig for minoritetskvinner, hvor de bør få muligheten til å kunne leve slik de ønsker, oppleve frihet, og oppleve god livskvalitet. Samtidig som de bør ha rett til å ha en annen kulturell bakgrunn uten at det skal være store utfordringer i hverdagen. Rapporten viser til at det er viktig å spørre mennesker om ikke bare generell tilfredshet, men også om gleden og mestringen som oppleves i hverdagen, opplevelsen av mening og tilhørighet og respekt. Det er viktig å se på samfunnsforhold, bo og arbeidsforhold, og sette mennesket i en større sammenheng (Barstad, 2016a).

I denne oppgaven er det fokus på generelle synspunkter rettet mot livskvalitetsbegrepet, for å kunne svare på problemstillingen. Som nevnt over er det viktig å ha fokus på individets subjektive opplevelse av livskvalitet, som er hovedfokuset i denne studien av minoritetskvinner. Men det er også andre faktorer som kan spille en rolle for hvordan livskvalitet oppleves, som blant annet den objektive delen av livskvalitet. Næss (2011) påpeker viktigheten av både den objektive og den subjektive delen av livskvalitet, og at det er viktig å ta med alt i betraktning når man skal fokusere på individers livskvalitet. Det er viktig å se på både samfunnsforhold, bo og arbeidsforhold, og sette mennesket i en større sammenheng når man skal ha fokus på livskvalitet (Barstad, 2016).

2.2 Tilhørighet

Mennesker som vokser opp innenfor samme miljø eller hovedkultur, eksponeres for færre kulturelle skripten (Salole, 2013). Dette gjør at de hele tiden får sin verdensforståelse bekreftet. Derimot de som lever i en krysskultur opplever ikke det samme ifølge Salole (2013). De har dermed flere perspektiver og innflytelser som de vokser opp med, og andre måter å tolke og se verden på. Mennesker med en krysskulturell bakgrunn kan dermed eksponeres for flere variasjoner av kulturelle inkluderings og ekskluderingsmekanismer som gruppetenkning og fordommer (Salole, 2013). Ifølge Baumeister and Leary (1995) er et grunnleggende behov for å mennesker å ha en tilhørighet. Behovet handler om å et ønske om å danne seg et antall nære og langvarige relasjoner. De har også funnet ut at det er høyere grad av psykiske lidelser og atferdsproblemer blant de som mangler en form for tilhørighet. Eriksen (1997) hevder at man ofte får høre at man har et identitetsproblem hvis man ikke kan redegjøre for om man er for eksempel

norsk eller iransk. Han mener at mennesker som har to kulturer lever ofte i to verdener, og at de møter motstridende forventninger og krav, med tanke på at de har to forskjellige kulturer. Innvandrere og deres barn som vokser opp i skandinaviske land, har ofte ikke noe annet hjemsted. Men de lever samtidig i en familiesituasjon som kan ha andre krav, hvor det snakkes et annet språk enn norsk, og hvor fokuset ligger et annet sted. De bygger et sett av ulike kulturelle koder. Ved at det er slik må en del bli dyktige på å veksle mellom kodesett, og mange klarer det uten store utfordringer. Ofte kan de trives med både og situasjoner, til tross for at det kan oppstå situasjoner hvor det er enten eller (Eriksen, 1997). Begrepet etnisitet kan både ses i sammenheng med kultur og sosial identitet. Ifølge Eriksen (1998) finnes det forskjellige måter å tolke begrepet etnisitet på. Han forteller om at etnisitet er noe som oppstår og blir relevant gjennom sosiale settinger. Dette, i tillegg til hvordan individer håndterer livet utfordringer og krav.

Etnisitet er noe som handler om å studere hvordan etniske relasjoner defineres og oppfattes av mennesker, og hvordan de snakker og tenker omkring sin egen gruppe og om andre grupper. Det dreier seg også om hvilket verdensbilde som opprettholdes eller blir tatt vekk (Eriksen, 1998). Eriksen deler samme syn som Goffman, hvor begrepene under og overkommunikasjon nevnes. Etnisiteten overkommuniseres når forskjeller fremheves eller betones på en særskilt måte. Derimot, når mennesker prøver å tone ned en bestemt etnisk identitet, eller ikke legger så stor vekt på etnisitet, er dette en måte på at etnisiteten underkommuniseres. Dette viser til at etnisitet kan ha en liten eller stor betydning, og det avhenger av hvilken situasjon man befinner seg i. Da har man mulighet til å ha mange identiteter hvor etnisiteten blir fremhevet, men det er ikke noe som trengs heller. Etnisitet er noe som er påvirket av deltakeren selv, og at det er noe som kan være et flyktig og tvetydig aspekt av vårt sosiale liv (Eriksen, 1998). Dette er også noe Bruner (1986) kaller for en såkalt mellomposisjon, "*betwixt and between*". Kumar (2001) påpeker at det ofte kan oppstå spenningsforhold som kan skape forvirring. Betydningen av tilhørighet og aksept spiller en viktig faktor. Og som ifølge Næss (2011) er med på skape blant annet glede og samhørighet, som gjør at livskvaliteten til individet blir høy.

Selv om tilhørighet og inkludering ikke er samme begreper, så kan det være relevant å ta med begrepet inkludering når man bruker begrepet tilhørighet. Ved å ikke føle en tilhørighet kan man samtidig føle en mangel på inkludering (Jortveit, 2014). Jortveit tar i bruk begrepet inkludering i forhold til en flerkulturell skole. Siden denne studien handler om minoritetskvinner kan det være

relevant å ta hennes perspektiv med når det dreier seg om livskvalitet, og i forhold til tilhørighet og sosial identitet blant minoritetskvinner i Norge. Inkluderingsbegrepet er ikke entydig, og det er et begrep som kan analyseres ut fra flere perspektiver. Opprinnelig ble begrepet inkludering sett i sammenheng med tilhørighet, som et fundamentalt menneskelig behov for å kunne fungere sammen med andre i samfunnet. Det som er poenget er at alle, også marginaliserte grupper skal være likeverdige og aksepterte på sosiale arenaer og delta på lik linje med majoritetsfolket. Hun nevner videre om at når inkludering blir et relevant begrep, så er det fordi noe er ekskludert fra et sosialt og faglig fellesskap. Dermed blir inkludering et mål i seg selv. En forandring trengs. Inkludering utfordrer synet på at mangfold og blir et kontinuerlig arbeid med skolepolitiske føringer, sentrale reguleringer, prioriteringer, ressurstildeling og ideologiske målsetninger om å redusere marginaliseringen i samfunnet (Jortveit, 2014).

Abrams, Hogg og Marques (2005) nevner også inkludering, men legger vekt på ekskludering, dette er to begreper som kan ses i sammenheng med tilhørighet. Disse begrepene kan være med på å avgjøre i hvilken grad man føler på en tilhørighet eller ikke. Dette er noe som kan være relevant for minoritetskvinnene i denne studien hvor det ikke er kun fokus på om de føler en tilhørighet eller inkludering, men også om de føler seg ekskludert, eller mangler tilhørighet til en gruppe. Twenge og Baumeister(2005) eksaminerte det å ikke føle en tilhørighet. Behovet for å tilhøre er noe som er fundamentalt i et menneskeliv. Ifølge dem reagerer individer som føler seg avvist, eller mangler en form for tilhørighet, med sinne eller hevn. Ved å føle en form for sosial eksklusjon kan det sette i gang en dynamikk som kan resultere i mer eksklusjon og konflikt. Det å ikke føle en tilhørighet, men heller føle seg ekskludert kan være dårlig for mennesker både psykologisk og materielt, som igjen kan være med på å gi dårlig livskvalitet (Twenge og Baumeister,2005). Emler og Reicher (2005) har hovedfokus på spesifikk gruppe relatert eksklusjon. Noe som er relevant for denne studien med tanke på at det er en gruppe det dreier seg om, nemlig minoritetskvinner, og det å kunne finne seg en tilhørighet til en ny gruppe. De mener at det som er sentralt problem for hvilken som helst gruppe er å beholde en kontinuitet, samtidig som en er i stand til å erstatte individuelle medlemmer eller sub grupper ved å inkludere nye medlemmer. Prosessene er dynamiske og skjer over tid. Ifølge Emler og Reicher dreier gruppe sosialisering ser om tre psykologiske prosesser: evaluering, forpliktelse og rolle overgang. Med rolle overgang handler det om individenes mobilisering gjennom gruppen i termen av inklusiv og eksklusive faser. Sammenligning av grupper er noe som også går igjen, og da handler det om å

sammenligne hvilken gruppe som er har mest gyldighet. Mennesker som også identifiserer seg med en gruppe ønsker ikke bare å distansere seg med en annen gruppe, men de ønsker også å gjøre sin egen gruppe sterkere mellom normative og avvikende medlemmer. Bevis tyder på at selv om mennesker er tydelig klar over forskjelligheter innenfor gruppen, så ser de på et medlem som atypisk kun hvis medlemmet beveger seg mer mot en ut-gruppe (out group). Ofte hvis en fra en in-group blir tatt for å avvike fra gruppen så er det ikke alltid for å ekskludere personen, ofte kan det handle om å gjenvinne gyldigheten av en gruppes normer og standarder. Dette kan igjen påvirke individets identitet, ved å skape en forvirring eller i andre tilfeller forbedre situasjonen (Embler og Reicher, 2005).

2.3 Identitet

Identitet er et ord eller begrep som kan forklares på ulike måter, det kan ha ulikt innhold avhengig av hvilken situasjon det brukes i eller hvilket ståsted man har. Noen eksempler kan være etnisk identitet, gruppeidentitet og rolleidentitet (Mollenhauer, 1996). Skaalvik og Skaalvik (1988) definerer identitet som en del av vår selvoppfatning. Begrepet er som oftest brukt som en måte å beskrive en person i forhold til et sosialt miljø. Mollenhauer (1996) mener at identitet er en relasjon man har til seg selv, og som stadig påvirkes av verden rundt. Identiteten eksisterer i forhold til elementer i samfunnet. Dermed er identitet sosialt betinget. Afdal (1997) mener at identitet er en kamp som handler om å finne seg selv. Det handler om hvordan et individ forstår seg selv i bestemte omgivelser. Begrepet må ses på to måter, det handler om en opplevelse av seg selv, og hvordan man fremtrer overfor andre. Identitet handler om en kontinuerlig prosess, som stadig er i forandring. Begrepet har flere betydninger som ligger i slekt, men det er vanskelig å gi en helhetlig definisjon (Eriksen, 2001). Dette begrepet er noe som er med på å gi oss en forståelse av hvem vi er som individer, og hvilken relasjon man har til andre rundt oss (Gullestad, 2002). Ifølge Afdal (1997) er det to måter å se på identitet. Den ene er individorientert produsentteori, og den andre er kulturorientert produktteori. I den først nevnte teorien er mennesket selv bevisst sin egen eksistens. Man regnet med at menneskets natur var gitt på forhånd. Med den andre teorien menes det at identiteten blir til gjennom tilhørighet til en gruppe. Man identifiserer seg med en etnisk gruppe, språk, kjønn osv, en slags sosial identitet.

Ifølge Tajfel (1972) er sosial identitet et individs kunnskap om sin egen tilhørighet til sosiale grupper, og de emosjoner og verdier som dette har for individet. Hogg (2003) påpeker at man er

vokst opp i forskjellige grupper, som familier, man er med på lagspill, jobber i organisasjoner og man er med i forskjellige klasser. Det finnes ulike sosiale kategorier som etniske grupper, og grupper i en komite. Man kan også identifisere seg med etnisitet, kjønn og nasjonale grupper. I denne studien er det fokus på minoritetskvinner som i denne sammenheng kan kalles for en gruppe. Alle de ulike gruppene som man tar del i er med på å påvirke hvordan en kjenner seg, og er et slags speil på hvordan mennesker kan se oss. Gruppene påvirker oss og viser altså både hvordan andre ser oss, men de viser også hvordan vi ser på oss selv. Hvordan vi er som mennesker, tingene vi gjør, verdier og hvordan man er rundt andre er måten gruppene påvirker oss mennesker på (Hogg, 2003). Sosial identitetsteori er en teori som er sosialpsykologisk, og gjelder rollen om selvet og identitet i en gruppe (Tajfel & Turner, 1979). Til tross for at mennesker kan bli påvirket av andre, er vår egen identitet også en viktig faktor i denne prosessen. Relasjon som blir dannet i en gruppe er viktig fordi det som skjer i en gruppe er uløselig, og det blir påvirket av det som skjer mellom grupper og omvendt (Hogg, 2016).

Tajfel og Turner (1979) mente at gruppene vi tilhører er en viktig faktor for vårt selvbilde. Gruppene er med på å gi oss en form for sosial identitet, en følelse av mening til den sosiale verden. Derfor deler vi opp verden i "dem" og "oss" gjennom en prosess av sosial kategorisering, dvs. dele mennesker inn i sosiale grupper. Det finnes "in-groups(vi)" og "out-groups(dem)". Disse to gruppene vil diskriminere seg opp i mot hverandre for å forbedre sitt selvbilde. Det som er den sentrale hypotesen i sosial identitetsteori er at de som er medlemmer av det som kalles in-group vil stadig prøve å finne negative aspekter av den andre gruppen. Det å putte mennesker i grupper eller kategorier er basert på en normal kognitiv prosess, det å gruppere ting sammen. Her legges det da vekt på to ting, det å se på forskjeller mellom grupper og likheter mellom den samme gruppen man tilhører (Tajfel & Turner, 1979).

Det er tre mentale prosesser i det å evaluere andre som oss(in-group) eller dem(out-group). Den første er kategorisering. Her kategoriserer det slik at man kan forstå og identifisere. Man kategoriserer mennesker for å kunne forstå det sosiale miljøet. Ved å kategorisere forteller dette oss noe om forskjellige mennesker. Slik kan man også finne ut informasjon om seg selv når man vet hvilken gruppe man tilhører. Det som ses på som normal måte å være på defineres av gruppen en tilhører. Men et individ kan tilhøre mange forskjellige grupper (Tajfel & Turner, 1979). Det andre er sosial identifikasjon. Gruppen vi tilhører adopterer vi identiteten vår fra. Det utvikles en

emosjonell betydelighet til identifikasjonen din med en gruppe, og selv bilde vårt vil bli bundet til gruppen man tilhører. Tilslutt er det sosial sammenligning. Hvis man har kategorisert seg selv til en gruppe og identifisert seg med gruppen, begynner en med å sammenligne sin egen gruppe, med andre grupper. For at selv bilde vårt skal utvikles positivt må dermed sammenligningen være positiv i forhold til andre grupper (Tajfel & Turner, 1979).

Brewer (1991) nevner "optimal distinctivness theory". Han forteller om at mennesker er motivert til å forme grupper, men ikke bare av det, de er også motivert av å bli oppfattet som enkelt mennesker. Mennesker vil ikke være protypiske gruppemedlemmer, men de vil heller ikke være så annerledes at de ikke klarer å plasseres i forhold til en sosial tilhørighet. Tajfel og Turner (1979) mener at kategorisering produserer prototyper. Disse prototypene er med på å finne likhet i en gruppe og forskjeller mellom gruppene. Det som kan skille en gruppe fra en annen kan være kognitive representasjoner som f. Eks tro, følelser, holdninger og måter å oppføre seg på. Prototyper er noe som kan redusere usikkerhet i forhold til seg selv og andre. Folk vil gjerne se sine individuelle egenskaper i så positivt lys som mulig, og vurdere gruppen de tilhører på samme måte. Minoritetskvinnene i denne studien har en annen kulturell bakgrunn, og de kan dermed til tider skille seg ut fra hvordan noen fra det norske samfunnet kategoriserer dem, eller hva slags prototyper som blir produsert ut fra denne kategorisering. Kvinnene i studien kan være motivert til å forme grupper, men også være motiverte til å bli oppfattet som enkelt mennesker. Dette kan igjen føre til ulike utfordringer ved det å være en minoritetskvinne i Norge (Tajfel & Turner, 1979).

2.4 Kulturell, økonomisk og sosial kapital

Den franske sosiologen Bourdieu har utviklet begrepene kulturell, økonomisk, sosial kapital og habitus. Dette er noe som er med på å forme vår identitet. Han mente at den enkeltes klasseposisjon i samfunnet avhenger av økonomisk, kulturell og sosial kapital (Prieur & Sestoft, 2006). Ifølge Bourdieu fungerer disse kapitalene på en måte som bestemmer hvem og hvilke meninger som ble tatt imot og hva som ble ekskludert. Bourdieu mente at overklassen var særlig omgitt av mange kulturelle symboler som signaliserte mer en sosial tilhørighet enn en bestemt smak. Hva som er akseptable meninger eller gjøremåter vil variere i forhold til det sosiale feltet vi befinner oss i. Et sosial felt kan være for eksempel er kulturelt fellesskap. Dette kan relateres til minoritetskvinnene i denne studien hvor de har et annet kulturelt fellesskap enn det kulturelle

fellesskapet som hører til i det norske samfunnet (Prieur & Sestoft, 2006). Bourdieu nevner også begrepet distinksjon, og dette handler om å skille ut hva som gir status og hva som blir sett på som verdifullt. Med distinksjonen kan man oppfatte hvem som blir inkludert eller ekskludert. Bourdieu tar i bruk begrepene kapital, kulturell, økonomisk eller sosial for å forklare forskjeller i samfunnet. Kapital blir sett på som en ressurs, og er med på å definere forskjeller mellom mennesker i det sosiale hierarki. Eksempel på kapital kan være utdanning, arbeid og sosial anseelse. Men ifølge Bourdieu er det ingen som selv har valgt utdanning, venner eller yrke selv, dette er bestemt gjennom et individs habitus. Habitus er kunnskap som ligger i kroppen vår som en mer praktisk kunnskap. Denne kunnskapen viser også til individets posisjon i samfunnet. Habitusen vår utvikles gjennom livsløpet, og blir omformet ved påvirkning fra familie, ulike erfaringer og for eksempel utdanning. Dette er små endringer som skjer over tid. Habitus er noe som formes gjennom interaksjon med andre, og vi kroppsliggjør de forventningene som samfunnet stiller til oss. Dermed vil mennesker som vokser opp i ulike miljø ha ulik habitus (Prieur & Sestoft, 2006).

Bourdieu tar i bruk kapital for å kunne vise til forskjeller i et samfunn. Han deler kapital inn i kulturell, økonomisk og sosial kapital. Den økonomiske kapitalen omfatter alle former for økonomiske ressurser som penger, eiendommer osv. Den kulturelle kapitalen har et individ med seg fra sin oppvekst og utdanning. Denne formen for kapital kan oppnås gjennom for eksempel en anerkjent jobb og utdanning. Den kulturelle kapitalen kan man få fra holdninger og verdier i familien man er født i, eller den kan nås gjennom kunnskap og utdanningstitler. Den sosiale kapitalen dreier seg mer om størrelsen på det nettverket han har rundt seg, og mengden kulturell eller økonomisk kapital nettverket har. For å kunne opprettholde denne kapitalen tar det tid, penger og krever arbeid. Preferansene en person tiltrekkes av avhenger av hvilken klasseposisjon en person har. Bourdieu nevner et sosialt rom som vi alle befinner oss i. Man danner seg varige holdninger som er karakteristisk for miljøet man befinner seg i, og disse blir en del av individet. Han mener at den økonomiske, kulturelle og sosiale kapital avgjør en persons klasseposisjon, noe som igjen gjør at personen i det samme sosiale rom utvikler ens habitus- "*individets væremåte*" (Prieur & Sestoft, 2006).

3. METODE

I dette kapitlet presenteres den metodiske tilnærmingen. Jeg vil først redegjøre for hvilken metodisk fremgangsmåte som ble brukt i denne studien. Videre vil jeg vise hvordan de empiriske funnene ble fremskaffet.

3.1 Kvalitativ og kvantitativ metode

Metode er verktøy som kan fortelle oss hvilken fremgangsmåte som skal tas i bruk når man skal samle inn informasjonen som trengs i en undersøkelse. Ifølge Dalland(2015) kan man skille mellom en kvantitativ og kvalitativ fremgangsmåte. Den kvalitative metoden har mer fokus på opplevelser og mening som ikke kan måles eller tallfestes. Det som er ulempen med en slik fremgangsmåte er at utvalget av informanter er for liten til å kunne gi generaliserbare resultater (Dalland, 2015). Men i denne studien var det sentralt med minoritets kvinnenenes egne opplevelser av livskvalitet i sammenheng med tilhørighet og sosial identitet. Dermed blir kvalitativ metode mer riktig i denne studien. Denne studien har som mål å gi svar på følgende problemstilling:

Hvordan opplever minoritetskvinner i det norske samfunnet livskvalitet i lys av tilhørighet og sosial identitet?

3.2 Valg av metode

Utvalget for denne masteroppgaven er minoritetskvinner. Hensikten med denne oppgaven er å få mer kunnskap om minoritets kvinnenenes subjektive opplevelse av livskvalitet i Norge, i forhold til tilhørighet og sosial identitet. Dermed ser jeg det som formålstjenlig å bruke en kvalitativ forskningsmetode. Det som er målet med en kvalitativ forskning er å gå i dybden og få en helhetlig forståelse av enheter, mens den kvantitative forskningen vektlegger det å fremskaffe kunnskap om omfang, utbredelse, frekvenser og fordelinger, og statistiske sammenhenger i forhold til mange enheter (Thornquist, 2003, s. 202). Med denne studien ønsker jeg å få mer kunnskap om informantenes egne opplevelser og erfaringer. Dermed har jeg på bakgrunn av dette valgt en kvalitativ fremgangsmåte. Med kvalitativ forskningsmetode er man mer rettet mot å forstå og beskrive noe enn å ta i bruk årsaksforklaringer (Ringdal, 2001). Kvantitativ metode kunne i denne studien blitt brukt, men denne metoden hadde ikke gitt meg like utdypende svar. Det er lite forskning på minoritetskvinner sett i forhold til begrepene tilhørighet og sosial identitet, og på hvilken måte dette kan påvirke deres livskvalitet. Derfor trenger man mer

kunnskap om dette. Kvalitativ metode vil dermed være med på å gi meg større rom for å komme nærmere inn på informantene i denne studien, og større tilgang til deres subjektive opplevelser av livskvalitet i sammenheng med tilhørighet og sosial identitet.

Det finnes innenfor kvalitativ metode ulike tilnærminger til hvordan man kan samle inn data. Kvale og Brinkmann (2015) forteller om at det er ulike filosofiske retninger som kan belyse ulike aspekt ved kunnskap som er relevant for et kvalitativt intervju. En av tilnærmingene er fenomenologi. Jeg har i denne studien valgt en fenomenologisk tilnærming. Hva dette vil si utdypes i neste del.

3.3 Fenomenologisk perspektiv

Det som er målet med denne studien er å få en innsikt i minoritetskvinnens opplevelse og forståelse av livskvalitet i forhold til tilhørighet og sosial identitet. Utgangspunktet er deres perspektiver rundt dette tema. For å kunne få mer kunnskap rundt dette tema, har jeg valgt et fenomenologisk perspektiv som vitenskapsteoretisk ståsted i denne studien. Fenomenologien ble grunnlagt av Edmund Husserl som en filosofi, rundt år 1900 (Kvale & Brinkmann, 2015). Til å begynne med var fenomenologien opptatt av bevissthet og opplevelse. Senere ble den utvidet til å gjelde menneskets livsverden. Siden denne studien dreier seg om informantenes livsverden og hvordan de oppfatter den, mente jeg at et fenomenologisk perspektiv var det som var det mest hensiktsmessige for denne studien. Ved å ta i bruk dette perspektivet gir det meg tilgang til å få relevant informasjon som er med på å besvare problemstillingen min. Det finnes ulike retninger innenfor fenomenologien som for eksempel et sosiologisk og et psykologisk individuelt perspektiv (Postholm, 2010). I denne studien er det fokus på individet, og da ble det psykologiske perspektivet det mest relevante.

Når det gjelder kvalitativ forskning, er fenomenologi et begrep som rettet mot interessen for å forstå sosiale fenomener ut fra deltakernes egne perspektiver, og den beskriver virkeligheten slik den oppleves av informantene (Kvale & Brinkmann, 2015). Fenomenologi er *“studiet av strukturen og variasjonene i strukturen i den bevissthet som en ting, hendelse eller en person fremtrer for”* (Kvale & Brinkmann, s.45, 2015). Fenomenologi er også ifølge Langdridge (2007) studie av menneskers erfaringer slik de selv oppfatter dem. Fokuset ligger på menneskers oppfatning av verden, slik mennesker selv tolker verden. Ved å velge et fenomenologisk

perspektiv gir det meg muligheten til å både undersøke og beskrive minoritets kvinners opplevelse av livskvalitet i sammenheng med tilhørighet og sosial identitet. Willig (2012) skriver at fenomenologisk forskning innebærer at forskeren må ha fokus på å tilnærme seg datamaterialet med å være åpen, og uten noen fordommer på forhånd. Dette både før, og under intervjuet og i det senere forskningsarbeidet. Ifølge Johannessen et al., 2010 er det viktig å ta på seg "forståelsesbrillene" fra informantene og prøve å forstå det de forstår. Dette gjør at jeg har større sjanse for troverdig informasjon og dybde i datainnsamling og datamaterialet. Som nevnt er det viktig at forskeren tilnærmer seg datamaterialet uten noen fordommer på forhånd (Willig, 2012). Når jeg hadde gjennomført intervjuene var fokuset på at det var kvinnenenes egne subjektive opplevelser som var hovedfokuset. Det var imidlertid utfordrende når de fortalte om ting jeg kunne noe om eller eventuelt relatere meg til, men samtidig så er en forskers jobb å kunne ta imot deres opplevelser, ikke si mine egne meninger. I dette tilfellet er det både ulemper og fordeler ved å velge en fenomenologisk tilnærming. Fordelen var at jeg fikk muligheten til å se på et fenomen med et nytt blikk, og høre om deres erfaringer og beskrivelser uten å avbryte. Ulempen med dette kan være at for eksempel en manglende respons slik de ønsket det kan ha gjort at informantene mistet interesse for å delta ordentlig i studien. Et fenomenologisk perspektiv ble benyttet i denne studien fordi det gir meg muligheten til å kunne gå i dybden på et tema ved at informantene deler sine tanker og erfaringer, samt som jeg tok på meg "forståelsesbrillene" og prøvde å forstå det de forstår.

3.4 Forarbeid og avgrensning

Jeg visste ikke så mye om minoritetskvinner og livskvalitet i Norge mer enn at jeg selv var en minoritetskvinne i Norge når jeg bestemte meg for å skrive masteroppgave om det. Jeg visste at det var mye om minoriteter generelt, og at hvordan de opplever det å bo i Norge var et viktig tema. Dette er noe som både kan påvirke mennesker mentalt og fysisk. Videre visste jeg at tilhørighet og identitet er begreper som kan være relevante for hvordan man oppfatter seg selv, og hvordan dette kan påvirke livskvaliteten vår. Ved å søke på nettet fant jeg ut at min teori på at det var lite forskning på dette område stemte. Ut fra et pedagogisk ståsted førte dette til at jeg hadde lyst til å skrive om akkurat dette tema siden det handler om tilhørighet, identitet, kulturelle forskjeller, ekskludering og arbeid og utdanning. Dette mener jeg er relevant fra et pedagogisk ståsted for å kunne møte mennesker med en annen kulturell bakgrunn på en god og pedagogisk måte, ved å få et innblikk på hvordan man kan forstå mennesker med en annen kulturell bakgrunn

og hvordan man kan kommunisere bedre med dem. Det som fanget min interesse var en rapport jeg leste fra Helsedirektoratet "gode liv i Norge" som handler om begrepet livskvalitet og hvordan dette kan måles (Barstad, 2016a). Dette fikk meg til å bli nysgjerrig på hva en gruppe minoritetskvinner i Norge kan dele fra deres egne erfaringer på dette området. Selv om dette var et tema jeg mente var spennende, visste jeg at det var lite forskning på dette området som gjorde at jeg måtte underveis i teorisøkingen endre på ideer, og problemstilling for å kunne konkretisere masteroppgaven.

3.5 Datainnsamling

For å kunne få dypere innsikt i informantenes opplevelser og erfaringer i forhold til problemstillingen i dette studie, ble det gjennomført individuelle intervjuer med informantene. I min oppgave mente jeg at intervjuer var det som var mest hensiktsmessig å bruke for å kunne få mer informasjon om informantenes subjektive opplevelser, samt at det var den fremgangsmåten som var mest relevant for min problemstilling. Intervjuet foregikk slik at det skulle være lagt til rette for at informantene kunne snakke fritt om sine følelser og erfaringer omkring tema i denne studien. Fokuset var på at de skulle bli møtt med respekt og åpenhet, samtidig med en form for trygghet og forståelse. Dette gjaldt både før selvet intervjuet, og underveis i intervjuet. Ifølge Kvale og Brinkmann (2015), ved å gjøre det slik, med å vise respekt og forståelse, er det enklere for informantene å ha en god tone, og snakke åpent og fritt. Informantene kunne selv velge hvor de ville møtes. Alle intervjuene ble utført hjemme i stuen til kvinnene. I forkant av intervjuene var det viktig å informere informantene om anonymitet og konfidensialitet. De ble spurt om det var greit å bruke lydopptak og de samtykket, samtidig som de ble informert om sletting av lydopptak. De ble også spurt om anonymisering, og de ville være anonyme. Dermed er denne studien lagt opp slik at den skal være så anonym som mulig. Grunnen til at det var viktig å kunne ta i bruk lydopptak, var på grunn av at intervjueren kunne konsentrere seg mer på selve intervjuet. Selv om det ble brukt lydopptaker, ble det tatt notater underveis og kommentarer som var relevante å merke seg, etter hvert intervju.

3.6 Intervju

For å besvare problemstillingen valgte jeg å bruke semistrukturert intervju. Når temaer fra dagliglivet skal forstås ut fra informantenes egne perspektiver, brukes det et semistrukturert livsverden intervju. Et slikt intervju vil innhente beskrivelser av informantenes livsverden, og

fortolkninger av meningen med fenomenene som blir beskrevet (Kvale & Brinkmann, 2015). Jeg vurderte forskjellige intervjuer, enkeltintervjuer og fokusgruppeintervjuer, og kom frem til at samtaler enkeltvis kunne gi rom for mer åpenhet og mangfold. Når informantene deler sine opplevelser og erfaringer under intervjuene, så blir de delt ut fra deres forforståelse. Etter at intervjuene var ferdig, var det flere av informantene som påpekte at denne formen for intervju, semistrukturert livsverdensintervju var noe de likte. De følte at de hadde rom for å fortelle, samtidig som de ble godt lyttet til. Under selve transkriberings og analyseringsprosessen prøvde jeg å være så objektiv som mulig, slik at gjenfortellingen fra informantene skulle ha så lite som mulig preg av mine egne tolkninger.

Ifølge Kvale og Brinkmann (2015) er et intervju en samtale mellom to mennesker. Denne oppgaven har fem semistrukturerte livsverdensintervjuer, som også er basert på semistrukturert intervjuguide. Hovedpoenget med et kvalitativt intervju ifølge Ryen (2002) er å få et innblikk i hvordan de som blir intervjuet oppfatter verden. Noe som er viktig i en intervjuundersøkelse er at informantene kommer med noe nytt, og at det er relevant for problemstillingen som det skal svares på. Når det har blitt nådd et metningspunkt, dvs. når de som blir intervjuet ikke lenger har noe nytt å komme med, holder intervjuundersøkelsen (Kvale & Brinkmann, 2015).

Semistrukturert intervju er verken en åpen eller lukket samtale, men går i overensstemmelse med en intervjuguide. En intervjuguide skal være en form for hjelpemiddel for å holde fokus på det som skal utforskes. Det er en form for manuskript som strukturerer intervjuforløpet (Creswell, 2014). En slik intervjuguide kan både ha klare og formulerte spørsmål, en detaljert guide, eller punktvis tema som intervjueren vil ha svar på. Intervjuguiden som blir brukt i denne studien, er midt i mellom disse to fremgangsmåtene. Det er i dette tilfellet opp til intervjueren om man forholder seg til spørsmål fra guiden, eller om man følger opp med nye spørsmål og tilpasser seg informantenes svar (Ryen 2002). Det som er en fordel med en slik intervjuguide, er at det gjør det enklere å analysere, og strukturere datamateriale senere. Intervjuguiden som ble benyttet i denne studien, har forskjellig tema, hvor det er større fokus på noen tema, enn andre. Det ble benyttet samme intervjuguide til hvert av intervjuene. Kvale og Brinkmann (2015) mener at relevansen for spørsmålstypene avhengig av forskningsspørsmål og problemstillingen man har. Jeg hadde fokus på konkrete og direkte spørsmål, men brukte også sonderende spørsmål slik at jeg kunne få mer detaljerte svar på noen spørsmål. Ifølge Kvale og Brinkmann (2015) finnes det ulike former

for spørsmålstyper. Det kan være direkte og indirekte, strukturerende og fortolkende spørsmål. De ulike formene har forskjellige hensikter, og i forhold til denne studien, og problemstillingen, passet det med både konkrete spørsmål, og mindre konkrete for å få litt mer utdypninger fra informantene. Temaene som ble valgt i intervjuguiden var tema jeg valgte tilslutt etter å ha fjernet andre tema. Grunnen til at intervjuguiden ble slik og delt opp i temaene den inneholder er fordi dette var tema jeg følte var mest relevant for problemstillingen min. Samtidig som det var relevant for problemstillingen, følte jeg at ved å velge de temaene så ville jeg klare å få svar på de spørsmålene jeg var ute etter, og at det også var spørsmål som informantene kunne være komfortable med å svare på. Til tross for at det var en intervjuguide som var lagd på forhånd, prøvde jeg å vise for informantene at det var mulighet for dem å styre litt selv i forhold til spørsmålene som ble stilt. For i følge Ryen (2002) er det for mye struktur, kan det bli slik at man ikke fanger opp eller misforstår fenomener som er viktige for respondenten, som igjen kan gjøre at intervjuet blir en mer mekanisk relasjon. Jeg fortalte også på forhånd at hvis det var noen spørsmål de ikke var komfortable med så måtte de ikke nøle med å gi beskjed. Da hadde jeg de informantene jeg trengte for å komme meg videre i forskningsprosessen med forberedelsene til intervju.

3.7 Utvalg

Utvalget i denne studien er voksne fra alderen 25 år til 60 år. Med denne studien ville jeg ha mer kunnskap og informasjon om minoritetskvinnens subjektive opplevelse av livskvalitet, tilhørighet og sosial identitet. Det ble i alt intervjuet fem personer. Den første deltakeren var kvinne, 48 år. Den neste deltakeren var kvinne 50 år. Den tredje deltakeren var kvinne 25 år, den fjerde kvinnen var 28 og siste deltaker var kvinne på 26 år. Det ble ikke stilt noen spesifikke krav, bortsett fra at det skulle være minoritetskvinner, og at de eventuelt var i arbeid eller utdanning.

Intervjupersonene ble rekruttert gjennom venners bekjentskap. Før jeg begynte med rekrutteringsprosessen ønsket jeg å intervju kvinner fra forskjellige land, og i utgangspunktet ville jeg ha flere informanter, men endte opp med fem informanter, fra tre forskjellige land. Jeg valgte å stoppe på fem informanter fordi jeg følte at jeg allerede hadde nok datamateriale.

Informasjonen jeg fikk var nok til å begynne på analyseprosessen. Intervjupersonene ble spurt skriftlig og muntlig, og informert om hva studiet handlet om. De fikk ikke vite spørsmålene på forhånd. Rekrutteringsmetoden som er benyttet i denne studie er tilfeldighet. Jeg har en del venner og bekjente som kommer fra et annet land enn Norge, samtidig som mine foreldre har en

god del venner med innvandrere bakgrunn. Jeg spurte en av vennene til foreldrene mine om ikke de kunne gi informasjonsskrivet om forskningsprosjektet mitt videre, hvor jeg forklarte hva min masteroppgave handlet om, og at jeg søkte etter informanter. Dette ble delt videre, og så hadde jeg tilslutt fem informanter. Dette kan kalles for snøballmetoden ifølge Thagaard (2013). Dette er en metode som er vanlig å bruke når man skal velge deltakere som er tilgjengelige. Poenget med snøballmetoden er at man starter med et lite utvalg, for så at utvalget utvidet til en rullende snøball (Thagaard, 2013).

For å gjøre det tryggere for informantene lot jeg dem velge hvor de ville gjennomføre intervjuet og når. Intervjuene ble gjennomført individuelt. Intervjuene hadde en varighet på maks 1 time. Jeg innledet intervjuene med å presentere meg selv, og forklare formålet med studien. Ifølge Kvale og Brinkmann (2015) oppleves det som oftest tryggere for informantene å ha en forståelse av både forskeren og prosjektet før de åpner seg opp om sine opplevelser og følelser. De fikk både informasjon igjen om lydopptak, som ble godkjent, og deres rettigheter, og hvordan de ble ivaretatt. Informantene ga meg ofte svar som gikk på tvers av spørsmål som egentlig skulle komme senere i intervjuet. Det gjorde at jeg da måtte tilpasse meg rekkefølgen av spørsmålene, for at informantene ikke måtte gjenta seg. Informantene kunne til tider miste fokuset og snakke om andre tema, men da prøvde jeg å lede de tilbake til det som var hovedfokuset. Slik prøvde jeg å både vise forståelse men også respekt for det de sa, samtidig som jeg prøvde å være tydelig på hvilken informasjon som var relevant for intervjuene. Denne tankemåten er hentet fra Kvale og Brinkmann, 2015.

Til tider kunne informantene svare litt for kort på spørsmålene, eller mindre detaljert. Her måtte jeg spørre om de kunne utdype det de mente, eller fortelle mer om det aktuelle spørsmålet. Jeg spurte til tider også om jeg hadde forstått riktig det de hadde fortalt, slik at det ikke ble noen misforståelser. Jeg tok i bruk lydopptak, men jeg tok også notater underveis for å ikke glemme noe viktig som kunne være med på å besvare det jeg var ute etter i denne studien. Sitater som var relevante og generelt sitater, skrev jeg ned på papir i tillegg i etterkant av intervjuene. Her prøvde jeg å skrive ned stemningen, hvor lenge intervjuene varte og det som var viktig for meg å huske på, slik at jeg ikke skulle glemme den helhetlige opplevelsen av samtalen. Ifølge Kvale og Brinkmann (2015) er det sentralt å prøve å uttrykke den sosiale konteksten i intervjuet, dersom det blir sitert.

3.8 Transkribering av intervjuene

Etter at intervjuene ble gjennomført ble materialet på lydopptageren gjort om til en helhet, da var det tid for å endre tale om til skrift. De fem intervjuene ble transkribert etter hvert intervju. Ut ifra Creswell (2014) vil det å transkribere si å transformere, og målet med transkribering er å strukturere data. Det som kan være risikabelt med transkripsjonsarbeid er at man endrer tale om til skrift, og man kan miste relevant funn. Det skjer en fortolkning allerede i denne prosessen (Kvale & Brinkmann, 2015). Det merket jeg selv under transkriberingsprosessen, hvor jeg måtte tenke over element i konteksten, og prøve å gjøre det slik at jeg tok vare på informantenes stemmer. Det å ta vare på deres stemmer er viktig moment i hele prosessen (Kvale & Brinkmann, 2015). Jeg valgte også å endre på setninger som ikke var grammatisk riktige til tider, til hele setninger. Slik mener jeg at jeg tok vare på deltakerne, ved at de leser fullstendige setninger enn sitat som kan se feil ut, fordi det ikke stemmer med måten en skriver det på norsk. Dette gjorde ikke at meningen ble borte. Siden meningen ikke ble borte, og det ikke var mye som måtte endres på, ble transkriberingen av de fem intervjuene gjort nokså ordrett. Dette mener jeg er viktig for at jeg skulle kunne sikre reliabilitet og validitet i denne studien, og videre i presentasjonen av resultatdelen.

Når jeg skulle gjøre det som er sagt muntlig om til skriftspråk, måtte jeg ta en del valg. I forhold til når en setning starter, punktum og komma og hvor mye av konteksten som er med. Ifølge Kvale og Brinkmann (2015) skjer det allerede i denne prosessen en tolkning av meg som forsker, som jeg må ha kunnskap om. Her handler det også om hvor troverdig transkribering er og pålitelig. Fokuset lå på det som var mest relevant for oppgaven, så når samtalen dreide seg om alt annet enn tema droppet jeg å transkribere det. I studie mitt ble det gitt samtykke til bruk av lydopptaker i intervjuene. Senere ble lydopptakene gjort om til tekst. Sitatene som ble brukt i oppgaven er gjengitt slik informantene beskrev det.

3.9 Beskrivelse av analyseprosessen

“Analysen skal hjelpe oss til å finne ut hva intervjuet har å fortelle”. “I tolkningen søker vi meningen i det vi har fått vite” (Dalland, 2015, s. 178). Det som er viktig med analysen det er å få frem innholdet i intervjuet som ble gjort på en best mulig måte. Allerede i intervjuguiden legges grunnlaget for analysen, for da har man allerede noen tanker om hva som er ønskelig å

vite om intervjupersonene. Dalland (2015) påpeker at det som gjør en analyse god, er at en prøver å hele tiden veksle mellom analyse og tolkning. Med tolkning menes det å forklare betydningen av noe. Intervjuguiden min bestod av flere spørsmål, og det var ulike tema under intervjuene. Tilslutt valgte jeg tre hovedtemaer. Den første var livskvalitet, tilhørighet og sosial identitet. Flere av informantene hadde både positive og negative bemerkninger i forhold til etnisitet og kulturell bakgrunn.

Ifølge Braun og Clarke (2006) er det seks punkter som er gjeldende for analyseprosessen. Den første er å gjøre seg kjent med datamaterialet. Alle intervjuene ble gjort individuelt. Transkriberingen av intervjuene ble utført raskt etter intervjuene. Slik kunne jeg skrive ned følelser og beskrivelser når jeg transkriberte. Alle stikkord med tema fra intervjuene ble notert på siden av arket. Etter at jeg hadde transkribert alle intervjuene, gikk jeg gjennom alle transkripsjonene flere ganger, og prøvde å finne likheter og ulikheter i forhold til deres beskrivelser og erfaringer. Deretter var det fokus på koding og kategorisering av datamaterialet. Denne prosessen med koding og kategorisering kalles for deskriptiv analyse (Postholm & Jacobsen, 2011). Dette handler om å finne meningsbærende elementer og er med på strukturere datamaterialet. Jeg måtte hele tiden ha fokus på å finne informasjon som var relevant til min problemstilling. Slik fikk jeg større oversikt over datamaterialet. Koding er det første steget i prosessen hvor man kan redusere en stor mengde datamateriale til noen få temaer eller kategorier. Her analyserer man det som er kjerneinnholdet i intervjuer og tekster for å bestemme hva som er det mest fremtredende (Nilssen, 2012). Det betyr at hovedmålet med koding er å identifisere ulike begreper som kan inngå i flere kategorier (Dalen, 2004). Alt av stikkord som ble notert og notatene som jeg skrev kategoriserte jeg. Dette gjorde jeg ved å sette fargekoder på ulike begreper for å få bedre oversikt. Deretter ble det en del farger, og her måtte jeg se hvilken farger som var mest fremtredende for at det kunne utvikles til kategorier. Kategoriene jeg endte opp med var: Hovedkategoriene jeg endte opp med var Tilhørighet, Sosial identitet, livskvalitet. Deretter endte jeg opp med å også dele det opp i sosiale nettverk/kulturelle forskjeller og arbeid/utdanning. Det som er målet med dette er at man skal ha noen få kategorier fra datamaterialet som kan besvare problemstillingen (Nilssen, 2012). Resultatdelen endte opp med å bli kategorisert i to deler: tilhørighet og sosial identitet - som igjen er knyttet til undertemaer. Tilhørighet er delt inn i tilhørighet i forhold til arbeid og utdanning, og tilhørighet i forhold til sosiale nettverk og kulturelle forskjeller. Dette gjorde jeg fordi jeg fikk mye datamateriale, og

mye av det kvinnene delte i forhold til tilhørighet så de i sammenheng med arbeid og utdanning samt sosiale nettverk og kulturelle forskjeller. Dermed delte jeg det opp slik for at det både skulle være mer tydelig for meg, og for denne studien hva kvinnene i studien fortalte om. Det som jeg gjorde videre var å vurdere om temaene jeg hadde valgt stod i sammenheng med min forståelse av intervjuene og transkriberingen. Jeg leste gjennom intervjuene som var transkribert, og temaene jeg hadde valgt var i tråd med forståelsen jeg hadde under alle intervjuene og transkriberingen.

Jeg måtte også i forbindelse med analysearbeidet fordype meg i teori som var relevant for både problemstillingen som jeg har valgt, og hovedtemaene i denne oppgaven. Sitater som jeg følte belyste problemstillingen og temaene ble valgt ut. Disse tre knyttet jeg så til teori. Gjennom analysearbeidet så jeg at det var gjensidig påvirkning mellom de ulike temaene. Som tidligere nevnt har denne studien et fenomenologisk perspektiv, og derfor har jeg hatt fokus på informantenes måte å formidle sine beskrivelser og erfaringer under intervjuene som ble gjort. For å få et en større sammenheng og helhetsinntrykk måtte jeg lese gjennom transkripsjonene mine flere ganger.

3.10 Overførbarhet

I utgangspunktet var begrepene reliabilitet, validitet og generalisering knyttet til kvantitativ forskning (Kvale & Brinkmann, 2015). Men innholdet i begrepene er sentrale for all forskning, siden det sier noe om hvor troverdig eller gyldig forskningen er. Reliabiliteten dreier seg om pålitelighet, og i hvilken grad studie kan etterprøves av andre med samme resultat. I kvalitativ forskning er intervjueren et viktig redskap når man skal samle inn data. Kunnskapen og erfaringen forskeren har er viktige faktorer som kan påvirke resultatene (Kvale & Brinkmann, 2015). Jeg har prøvd å redegjøre for min relasjon til tema og til deltakerne, og hvordan mine erfaringer har påvirket prosessen. Siden forskeren er en viktig redskap når man samler inn data, er det derfor usikkert om en annen forsker ville ha brukt samme fremgangsmåte eller fått samme resultat. Analysen av datamaterialet er preget av ens egen forforståelse og vil kunne bli preget av en annen forskers forforståelse. Disse faktorene er med på å svekke reliabiliteten ved undersøkelsen. Det som kan styrke reliabiliteten er at mine funn stemmer i stor grad overens med teorien og empirien jeg tar i bruk.

Validiteten handler om gyldighet, og viser til om metoden som er anvendt er hensiktsmessig for det som er studiens formål og grunnlaget for de tolkninger som er gjort (Kvale & Brinkmann, 2015). Hensikten med denne studien var å få mer kunnskap om hvordan deltakelse i det norske samfunnet påvirker minoritetskvinner i Norge, og deres egne opplevelser av livskvalitet med fokus på tilhørighet og sosial identitet. Grunnlaget for mine tolkninger er preget av min nærhet til minoritetskvinner i det norske samfunn. I denne studien har jeg prøvd å være objektiv, og åpen med informantene. Det samme med tolkningen av svarene. Jeg møter ikke informantene daglig, og har dermed ikke noe direkte påvirkning på dem. Det var et frivillig tilbud, og jeg er heller ikke en instruktør eller en arbeidspartner, så vi inngår ikke i noen form for et maktforhold. I intervjusituasjonen kan dette ha hatt en betydning for informantenes åpenhet. Dette mener jeg kan ha bidratt til oppriktige svar, som styrker validiteten i svarene.

3.11 Etikk

Ifølge Kvale og Brinkmann (2015, s. 95) er en intervjuundersøkelse også en form for moralsk undersøkelse. Det er knyttet moralske spørsmål både til intervjuundersøkelsens midler og til dens mål. Det menneskelige samspill i intervjuet påvirker intervjupersonene, og kunnskapen som produseres i intervjuet, påvirker vårt syn på menneskets situasjon. Dermed er intervjuforskningen fylt med moralske og etiske spørsmål. I den kvalitative forskningen kan det ofte være en spenning mellom ønsket om å oppnå kunnskap og det å ta etiske hensyn. Derfor er det viktig som forsker å ta for seg etiske vurderinger knyttet hensikten med gjennomføringen av forskningsprosjektet, for prosjektet har begynt. Etiske problemstillinger er noe som preger forskningsprosessen både før og etter den endelig rapporten er ferdig (Kvale & Brinkmann, 2015).

Kvale og Brinkmann (2015) viser til at det kan dukke opp etiske problemstillinger under hele forskningsstadiet. Det er først og fremst viktig at formålet med intervjuundersøkelsen ikke kun diskuterer om den vitenskapelige verdien av kunnskapen som søkes, men at det også er fokus på en mulig forbedring av informantenes situasjon. Deretter i planleggingsfasen, er det viktig å hente inn informert samtykke til deltakelse i studien, fokus på konfidensialitet og vurdering av mulige konsekvenser som kan dukke opp ved deltakelse i en studie. Under selvet intervjuet må forskeren ha fokus på å konfidensialitet rettet mot intervjurapporten, og vurdere om intervjusituasjonen er bra for informantene, eller om den bidrar til for eksempel stress. Etter at et intervju er ferdig, er det transkribering av datamaterialet. Under rapporteringen må det igjen være fokus på

konfidensialitet, og det må tas i betraktning hvilken konsekvens offentliggjøring av en slik rapport kan ha for informantene.

Ifølge Kvale og Brinkmann er det fire sentrale etiske retningslinjer som forskeren bør forholde seg til: informert samtykke, konfidensialitet, forskerens rolle og konsekvenser (Kvale & Brinkmann, 2015). Informantene ble informert om anonymitet, konfidensialitet og sletting av data etter at oppgaven var levert. De fikk informasjon om at deltakelse var frivillig, og at de når som helst kunne trekke seg fra undersøkelsen. Dette er ifølge Kvale og Brinkmann (2015) viktig, og at en informant alltid skal ha gitt sitt samtykke for deltakelse, og at en informant alltid kan trekke sitt samtykke. Det ble også lagt stor vekt på forklaring av at dataen som ble brukt i denne studien, ikke kunne bli sporet til dem.

Det ble også søkt om tillatelse fra Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) om å gjennomføre denne studien. NSD er et personvernombud for forskning som skal vurdere om man oppfyller kravene i personopplysningsloven og helseregistreringsloven. Jeg vurderte alle spørsmålene mine i forhold til intervjuguiden, og spørsmål som jeg ikke mente hadde betydning for problemstillingen min, eller som kunne være for private, valgte jeg bort. Når studien ble ferdigstilt, ble både lydopptak og transkriberte lydopptak slettet.

4. Resultater

Hovedpoenget med intervjuene som ble gjort av minoritetskvinnene i denne studien var å få deres subjektive opplevelse av livskvalitet sett i lys av tilhørighet og sosial identitet i det norske samfunnet. Hovedfokuset var deres tanker, refleksjoner og følelser omkring dette tema. Det ble intervjuet 5 kvinner, en på 45, en på 50, en på 46, en på 48 og en på 28.

4.1 Tilhørighet i forhold til sosiale nettverk og kulturelle forskjeller

Det som gikk igjen hos kvinnene var mye av tryggheten og stabiliteten de følte i Norge, både i forhold til det økonomiske, til jobbmuligheter, utdanning og helse generelt. Det virket som at det at de har stabile forhold når det gjelder økonomi, helse, nære relasjoner og trygghet var det som gjorde at de følte en tilhørighet i Norge, og at de derfor hadde høyere livskvalitet.

“Jeg føler at livet mitt ble enklere etter at jeg kom til Norge. Jeg kom til Norge mest på grunn av dårlige forhold i hjemlandet mitt. Nå er ikke hjemlandet mitt et land hvor det er veldig dårlig sånn sett, men jobbmuligheter og framtidsutsikten der er veldig vage. I Norge har jeg liksom ikke hatt det stresset, og jeg har det veldig greit med meg selv, og folk rundt meg”.

En av kvinnene påpekte også forskjellen på hjemlandet og boforhold i Norge.

“Når jeg kom til Norge var jeg redd for flere ting, men det jeg var mest redd for var at folk skulle være slemme, at jeg aldri kom til å lære meg språket og at det kom til å være vanskelig å bo i et nytt land, som på mange måter er forskjellig fra der jeg kommer fra. Men jeg tok feil, det viste seg at det var mye vanskeligere mens jeg var i hjemlandet enn her i Norge”.

Den samme kvinnen ble spurt om å gå mer i detalj på hva hun mente med at det var mer utfordringer i hjemlandet enn i Norge, og hun forklarte at selv om hun er en kvinne med en annen kulturell bakgrunn i Norge, så var hun mer tilfreds med seg selv og livet i Norge, enn hun var i hjemlandet.

“Som sagt så var jeg redd for en del ting når jeg kom til Norge, hvordan jeg kom til å bli møtt, og språket osv. Men jeg fant ut at det var større stabilitet i Norge for meg. Økonomisk sett, jobbmuligheter... Men også i forhold til meg selv. Jeg føler jeg passer inn her, jeg er meg selv, en

kvinne med en annen bakgrunn, samtidig som jeg føler meg norsk, og jeg ønsker å ta del i det norske samfunnet”.

Ordet ”lykkelig”ble også stadig tatt opp av kvinnene, og det ble ofte satt i sammenheng med tilhørighet, og helse.

”Fra der jeg kommer fra, var ikke ordet lykkelig viktig. Etter krigen i Bosnia, handlet det kun om hvordan overleve, hvordan bygge seg opp igjen etter alt som hadde skjedd, om man var ulykkelig men klarte å leve for å forsørge familien telte ikke. Men nå, stadig vekk når jeg snakker med venner eller familie fra hjemlandet, tar jeg meg selv i å fortelle om noe, for så å si jeg er lykkelig. For det er ikke et ord man skal ta for gitt”.

” Når jeg går på jobb, og faktisk har en jobb, barna mine går på skole, studerer, mannen min jobber, vi er friske og er vi ikke friske så får vi den hjelpen vi trenger, det gjør meg lykkelig. I starten var jeg redd, og en stund var jeg ensom, men med litt tid, ordnet ting seg for oss”.

” Jeg har det bra i Norge, jeg har gode venner, norske og utenlandske, jeg er frisk, og er jeg ikke frisk så får jeg hjelp fort. Jeg har det godt med meg selv, og jeg føler jeg blir likt for den jeg er. Både av familien min her, og de som ikke er familie”.

Selv om det var mest positive kommentarer kvinnene kom med, var det noen som hadde litt andre synspunkter, og mye handlet om et tomrom som de kjente på til tider. Det tomrommet handlet om nettopp det at de er minoritetskvinner i Norge. Kvinnene la vekt på at det konstante savnet etter hjemlandet, familien, tilhørigheten. Noe som til tider kunne være utfordrende.

” Jeg har det fint i Norge, jeg har jobb, barna mine er friske, og jeg har et godt ekteskap. Ja jeg føler meg som en som bor i Norge, som er nokså godt tatt imot. Men det er et tomrom jeg føler, som jeg ikke kan beskrive. I hjemlandet har jeg mye familie, og der vokste jeg opp med gode venner. Jeg har også gode venner her, og jeg er fornøyd, men av og til, dukker det opp noe, det trenger ikke å være noe stort, som tar meg tilbake rett til starten igjen, og minner meg på at, jeg er annerledes, og jeg kommer ikke herfra egentlig.. ehm, det kan være noe så lite som et blikk fra en kunde på jobb på grunn av hijaben min”.

“Når du er i hjemlandet så er du oppvokst der, jeg giftet meg ung og jeg dro nokså raskt vekk fra hjemlandet mitt, for å skape en bedre fremtid for meg og familien min. Og jeg har det fint her i Norge, men... hmmm, det er vanskelig å forklare. Du snakker ikke hovedspråket ditt i dette “nye” landet, familien er ikke der, og du må til en viss grad glemme litt det gamle, for å kunne skape noe nytt her. Og det savnet etter å kanskje føle seg normal, 100 prosent deg selv, gå ut av døren og høre “ditt” folk ute, det gjør jeg ikke her. Så jeg kommer alltid til å ha det savnet, og jeg kommer nok alltid til å føle meg litt...ehm hva skal man si, uvelkommen her, er det greit å si??”

“Jeg savner familien min, jeg savner maten, naboene våre, og jeg savner kanskje mest å kunne gå ut i butikkene, snakke språket mitt. Menneskene i hjemlandet mitt er veldig åpne, alle snakker med alle, og hilser på hverandre. Her i Norge er det ikke slik. Selv om jeg passer inn her nå, så kommer jeg aldri til å glemme starten”

Den samme kvinnen ble bedt om å utdype mer om hva hun mente med at hun aldri kommer til å glemme starten.

“Nei altså, ja jeg kom til Norge med familie, så jeg hadde den tryggheten. Men vi var tross alt en familie med en annen kulturell bakgrunn og det la folk merke til, og vi skjønnte også at de la merke til det. Det tok tid før jeg følte meg tatt imot, og før jeg fikk venner. Jeg var utrolig ensom og urolig, og jeg vet ikke, jeg følte meg litt som en som ikke hadde noe å gjøre her i landet”.

Selv om de fleste påpekte at det var trygghet i Norge, mer stabilitet, og de følte seg inkludert, uttrykte de også en bekymring i forhold til det å ha en annen kulturell bakgrunn i Norge, og hvordan påvirkning det kunne ha på dem i fremtiden, og på deres unger.

“Selv om man har mulighet til å ta utdanning og jobbe i Norge, både kvinner og menn så er jeg litt bekymret for ungene mine, og til tider meg selv. Ungene mine studerer og det er bra, men på bakgrunn av egen erfaring, hvor det at jeg hadde et utenlandsk navn kunne til tider være vanskelig, er jeg redd for dem. De kommer til å få utdanning, men kommer deres utenlandske navn til å stoppe dem. ?Jeg har heller ikke fagbrev eller studie, hva skjer om jeg mister jobben min?”

“Ungene mine har både norske og utenlandske venner, flest norske vil jeg si, men datteren min kommer hjem til tider, og sier at mamma de sa at det var rart at vi gjør det sånn og sånn, mens de gjør det på en annen måte, er vi rare? Hva skal man svare da, nei vi er ikke rare, men vi tenker på en annen måte.. men igjen, sier jeg da til datteren min at vi er annerledes? Jeg er litt redd for hvordan det blir for dem når de vokser opp, hvordan de blir....”

“Det skjer så mye terror i verden, og ofte blir utenlandske fremstilt i mediene. For hver nyhetssending, så blir jeg påmint om at jeg faktisk ikke er fra Norge, og at jeg ikke er norsk. Men at jeg nettopp er en kvinne i Norge med en annen kulturell bakgrunn akkurat som de på tv. Kommer jeg til å bli sett på som en av dem, en foreder?”

Tradisjon var også noe som ble tatt opp blant kvinnene, og tradisjon og tilhørighet var noe de så på som to begreper som hang sammen. Tradisjonene de har, var det noe som kom til å påvirke tilhørigheten de har til det norske samfunnet, eller er det noe som ikke kom til å være viktig.

“Jeg og familien min har bodd i Norge lenge nå, ca. 19 år, og vi har tilpasset oss, men jeg og mannen min har også prøvd å bevare vår egen kultur. Mannen min er veldig streng i forhold til hvem ungene mine er med og hvem de ender opp med, spesielt datteren vår, han vil helst at de skal gifte seg med noen fra samme nasjonalitet. Og hvis jeg skal være ærlig så vil jeg det også. Dette er noe som gir meg og mannen min mye stress”.

Den samme Kvinnen ble spurt om å forklare litt mer om hvorfor dette er noe som stresser henne og mannen.

“Det stresser oss, eller jeg kan bare snakke for meg selv da, men det stresser meg fordi de har det veldig fint i Norge, men igjen jeg vil virkelig ikke at de skal glemme hvor de kommer fra, hvor foreldrene deres kommer fra. Men igjen hvis de gifter seg med noen fra en annen nasjonalitet, kan jeg ta det fra dem, fordi mine tradisjoner sier noe annet. Jeg vil ikke at de skal føle seg annerledes”

De andre kvinnene fortalte om de samme bekymringene rundt tradisjonen de har i sammenheng med tilhørighet, og hvordan dette kunne være noe som ga dem utfordringer eller ikke.

“Jeg er litt bekymret for tenåringssønnen min. Han er mye ute på fest med sine norske venner, men også utenlandske, og det i seg selv er helt ok. Meeeen, i vår familie tolereres det ikke alkohol. Og både jeg og mannen vet at han drikker alkohol. Men han kommer alltid hjem når han skal og han er en snill gutt, men vi er redde for at han skal bli for påvirket av hvordan de andre vennene hans oppfører seg, at han helt glemmer hvor vi kommer fra, og hva som er akseptabelt”.

“Min eldste sønn hadde en kjæreste i 2 år, hun var norsk. Det likte ikke jeg så veldig godt. Jeg tror for min del at det ikke hadde noe med at hun var norsk, men hvor mye kulturforskjeller som dukket opp. Vi slet med å prate med henne, og sønnen vår flyttet ut, og ringte oss sjeldent. Men så endte det forholdet, og han kom tilbake igjen. Jeg er ikke så streng av meg, det er okei å være med en norsk, men jeg klarer ikke helt å legge fra meg frykten for at der vi kommer fra skal bli glemt”.

Selv om de fleste av kvinnene delte at de er kvinner med annen kulturell bakgrunn, men at de også føler en tilhørighet til det norske samfunnet, så var det kvinne som skilte seg ut. Kvinnene påpekte at hun følte seg mest norsk, og at hun ofte følte seg annerledes med mennesker som hadde samme bakgrunn som henne selv.

“Jeg føler meg mer norsk enn min opprinnelige kultur, det samme med mine barn. Så istedenfor at alt skal være greit, så får vi blick fra de andre med samme kulturelle bakgrunn. Hvordan oppdragelsen min er, hvordan jeg går kledd, alt blir langt merke til, for da er jeg jo ikke som dem. Dette er noe som gjør meg frustrert. Men igjen så er jeg jo ikke Norsk, jeg er en kvinne med en annen etnisitet i Norge. Så av og til føler jeg det er litt vanskelig å vite hva man skal tenke eller hvordan man skal oppføre seg, hva er egentlig fasitsvaret, har du svaret hehe?”

Den samme kvinnen fikk et oppfølgingsspørsmål om hva det er som gjør at hun føler seg mer norsk, og hvorfor hun føler frustrasjon når de med samme kulturelle bakgrunn ikke er enige i hennes valg.

“Jeg føler meg mer norsk fordi jeg får lov til å være meg selv her og blant norske, enn i hjemlandet mitt og med de fra samme kultur. Jeg kan gå i magetopp om jeg vil, og vil jeg at barna mine skal snakke norsk så er det helt greit. Jeg kan dumme meg ut, uten at det blir sett på som en stor skam. I hjemlandet mitt blir alt lagt merke til, og alt blir dømt. Jeg føler rett og slett at de med samme kultur som meg dømmer meg fordi jeg har funnet en form for balanse for hvor mye jeg vil beholde fra min kultur og hva jeg vil ta videre med fra den norske kulturen. Jeg har det veldig fint i Norge”.

Noen av kvinnene påpekte også hvor mye det har påvirket dem å bo i Norge i forhold til deres syn på livet, blant annet helsemessig. Begrepene lykke og deres mentale helse ble påpekt.

“Jeg var redd for hvordan det kom til å være å flytte til et helt annet land, og spesielt så langt vekk fra familien min. Men når jeg kom til Norge med mannen min, ble jeg overrasket, og jeg kunne ikke skjønne hvorfor vi var så stresset. Men jeg har merket at det å bo i Norge har endret oss. Vi har venner her, vi har god økonomi, vi går mer turer og fokuserer mer på vår psykiske helse. Jeg er oppvokst i en familie hvor man kun hadde fokus på arbeide for å overleve.. økonomisk osv. Men nå merker jeg at vi lever mer sunt. Vi arbeider ja, men vi overarbeider ikke på samme måte slik at vi ender opp med å bli syke. I Norge har vi den tryggheten av at det går bra uansett”.

“I hjemlandet hadde jeg både familie og venner. Men det var stressende. Både fordi jeg og min familie ikke hadde det så godt, men også fordi folk rundt oss stresset over livet. Her har jeg tid til å arbeide, være med mannen min og barna mine, ta meg fri hele helgen uten å måtte jobbe, eller ta husvask. Jeg går tur med familien min, jeg tar yoga, jeg går på spa, og jeg pleier meg selv. Det hadde aldri gått i hjemlandet mitt”.

En av kvinnene påpekte også viktigheten det sosiale nettverket har for både stabilitet, tilhørighet og helsen.

“Jeg har flest venner med en annen bakgrunn, men jeg har også norske venner, og naboer. Jeg drikker kaffe med dem, og jeg går på f.eks shopping med dem. Jeg har tid til å være en ung jente igjen hvis du skjønner?... ehhh, det jeg mener er at, etter noen år i Norge nå, så har jeg klart å få

meg venner, jeg har klart å finne en balanse når det gjelder familielivet, men jeg har også klart å finne en balanse til meg selv. Jeg har tid til å ha fokus på meg selv og være med venner, uten å tenke på at noe kan gå galt eller at en er ensom. Jeg har også mennesker jeg kan gå til når det trengs. Jeg føler bare at mye har kommet seg på plass helt siden jeg valgte å flytte til Norge”.

Selv om de fleste hadde positive tanker i forhold til det å være en kvinne med en annen kulturell bakgrunn i Norge, så har det vært utfordringer til tider. Ensomhet, depresjon og ekskludering var noe som hadde satt preg på dem.

”Jeg merket i starten at jeg var veldig opptatt av hvordan folk oppfattet meg, og jeg følte meg veldig rar. Og jeg var ensom en stund. Jeg satt hjemme og gråt mye. Jeg hadde mann og barn, men jeg følte ikke jeg hadde så mange å snakke med. I tillegg til at jeg savnet moren min veldig mye. Etter en stund følte jeg meg veldig innestengt, og visste ikke helt hva jeg skulle gjøre for å kunne få det bedre, samt som det ikke virket som noen var villige til å se meg”.

” Det var vanskelig å få seg venner i starten. Jeg føler jeg utviklet en liten depresjon eller angst kanskje? Dette var ting jeg aldri tenkte over før jeg kom til Norge, det hadde jeg ikke tid til i hjemlandet. Men jeg satt mye hjemme, alene. Jeg følte naboene ikke var villige til å gi meg en sjans, og det var ikke mange utenlandske kvinner i nærområdet. Jeg var veldig dårlig en stund, men det ble bedre heldigvis”.

” Jeg var veldig mye hjemme i starten. Jeg kunne ikke språket, kjente ingen, og tenkte helt ærlig, hva er det jeg har gjort mot meg selv, kom deg hjem”.

Det som gikk igjen blant de intervjuede var at det var relativt liten forskjell mellom deres etniske bakgrunn i forhold til den norske kulturen. Noen små forskjeller var det jo selvsagt. Men de følte seg nokså hjemme i Norge den dag idag. Det som gikk igjen var fokuset på forskjell i forhold til arbeidsledighet, og støttesystemet i Norge.

”Det er veldig få forskjeller mener jeg, og da er det mer i forhold til stabilitet i forhold til økonomi, arbeidsledighet, kriminalitet. Eneste forskjellen som jeg la merke til i starten, og kanskje til tider fremdeles, er hvor mye vi fra min kultur er mer åpne, enn de norske”.

“Jeg føler meg utrolig trygg i Norge. Største tryggheten er vel at uansett hva som skjer, har vi NAV hehe, slipper å stresse. Neida, men den tryggheten jeg føler på i Norge kan ikke beskrives i forhold til stresset vi må leve med i hjemlandet mitt til tider”.

“Jeg var så redd når jeg først kom til Norge, ikke bare var jeg gravid med min fjerde unge, men jeg var i et helt ukjent land. Men hvordan vi ble tatt imot kommer jeg aldri til å glemme. Ved at de møtte oss med omsorg og en form for beskyttelse og at de så oss, gjorde at redselen jeg hadde, ble heller gjort om til en form for glede, en spenning”.

En av kvinnene påpekte hvor fornøyd hun var i forhold til hvordan hun og familien ble motatt, at hun selv begynte å lure på om det var hun som var dømmende.

“Jeg var veldig skeptisk og veldig redd i starten. Jeg var en utenlandsk kvinne, som kom til Norge, med to barn og kun mannen min. Vi kjente ingen her. Det jeg var veldig redd for var det at jeg gikk med hijab. Gud, jeg var redd. Men det gjorde ingenting. Ikke een gang, merket jeg at noen behandlet meg annerledes for hijaben, og DET, det var overraskende. Hvem var egentlig den som var mest dømmende, meg eller de norske??”

“Jeg og familien min ble veldig godt tatt imot, både av kommunen i starten, og av naboene våre. Vi var veldig heldige med at hovednaboene våre viste seg å være fra samme land som oss, pluss at de hadde allerede blitt litt kjent med noen av de andre naboene, så der følte jeg at vi hadde en god overgang.

En av de andre kvinnene forteller om det samme, men ser det på en annen måte.

“Jeg synes det var veldig vanskelig i starten. Ikke fordi noen var slemme eller noe sånt, men i min kultur, eller mitt hjemland er det så vanlig å hilse på naboer. Hvis noen nye flytter til nabolaget, lager man kaker og går på døren og blir kjent. Her i Norge, i mitt nabolag var det helt stille. Så, tilslutt, endte jeg opp med å bake kake og banke på hos de nærmeste naboene. Hva skjedde? Vel vi har vært gode venner i noen år nå, og barna deres er rundt samme alder som mine, hehe”.

Det virker som de fleste av kvinnene ble godt tatt imot, noen ble kjent med de i nærmiljøet raskt, mens noen måtte bidra en del selv. En av kvinnene hadde en nokså god historie å fortelle i forhold til forskjellen mellom åpenhet i Norge og hjemlandet hennes.

“Det var ikke så vanskelig å bli kjent med noen. Men jeg ble veldig overrasket her om dagen. Jeg vet at i mitt hjemland er vi veldig åpne, folk snakker sammen, naboer, vi kjenner hverandres historie. Nå skal du høre noe morsomt. Jeg har hatt en nabo som jeg har kjent i ca. 4 år, en veldig hyggelig norsk dame. Vi har drukket kaffe sammen og snakket mye. Når mitt ekteskap begynte å skranke litt, fortalte jeg henne om mine bekymringer og hun lyttet. Først her om dagen, fortalte hun meg om sitt ekteskap, noe som hadde skjedd for lenge siden, noe lignende som mitt eget ekteskap. Jeg visste ikke om jeg skulle le eller grine. Denne damen hadde jeg kjent i flere år, og hun hadde lyttet til meg, men hun hadde tydeligvis aldri åpnet seg opp for meg. Da skjønnte jeg, fy søren så lukket de norske kan være.”

En av kvinnene hadde litt forvirrende syn på det å føle en tilhørighet. Hun følt en tilknytning til det norske samfunnet, samtidig som hun fant mest trygghet og forståelse blant sine utenlandske venner.

“Jeg har flest norske venner. Jeg føler ikke jeg har så mye til felles med de fra samme bakgrunn som meg. Jeg har forandret meg. Men igjen, jeg har noen få utenlandske venner, og selv om jeg ikke føler like stor tilknytning til dem som kanskje de norske, så er det de utenlandske vennene mine som forstår meg i forhold til det jeg føler, både i forhold til fortiden min og nåtiden. Men igjen så forstår ikke de fra mitt hjemland oppførselen min nå, de mener jeg har blitt for mye norsk.”

4.2 Tilhørighet i forhold til arbeid og utdanning

De fleste av kvinnene følte en tilhørighet til det norske samfunnet, og de følte at de generelt var godt tatt imot. Det var ikke mye de følte de manglet nå. Selv om de følte det var enklere den dag idag, var det mange av kvinnene som hadde noen bemerkninger i forhold til de første årene i Norge med tanke på utdanning og jobb.. Alle kvinnene som ble intervjuet i denne studien var i jobb. For noen tok det lenger tid, og for andre gikk det raskere.

“Jeg fikk fagbrevet mitt i Norge. Men jeg ble en del mobbet mens jeg gikk på skolen. Jeg følte meg veldig annerledes. Når jeg skulle søke min første jobb innenfor helse og rus, som jeg fikk og som jeg fremdeles jobbet i, på grunn av navnet mitt, når jeg kom til intervju, begynte de å snakke på engelsk til meg og spurte om jeg trengte tolk. Hvorfor sa jeg, jeg kan jo norsk. Da ble de veldig overrasket og de beklaget seg for det. Da husker jeg at jeg følte meg utrolig dømt. Men igjen så har jeg jobbet der i noen år nå.

“Jeg startet på et fagbrev i hjemlandet mitt, men jeg giftet meg og satte det på vent. Ikke lenge etterpå var jeg gravid. Men verken far eller mor hadde utdanning, de hadde såvidt videregående, så det gjorde ingenting hjemme hos oss, det gikk mer på hvordan vi var som mennesker, ikke hvor mye vi tjente eller hva vi gjorde. Men når jeg fikk min første venninne i Norge, merket jeg forskjellen. Hun hadde så mye kunnskap om alt fra geografi til matte til alt mulig, hvor jeg følte jeg visste hva man skulle gjøre slik at teppet i stuen ble renest mulig, skjønner du hehe??”

“Jeg tok bacheloren min i hjemlandet, økonomi, det var tungt men jeg hadde som mål at jeg en dag skulle kunne forsørge familien min. Smellen traff meg veldig når jeg kom til Norge og det ikke var godkjent. Jeg måtte ta ekstra fag eller i mine øyne studie helt på ny, hvis jeg skulle ha en sjanse til å jobbe som en økonom. Når jeg begynte å jobbe i barnehage, merket jeg i starten at de i høyere stilling alltid brukte ordene “dem” og “vi” når de skulle lage et skille mellom de med utdanning og de som kun var assistenter. Og uansett hvor mye jeg prøvde å fortelle at jeg har en utdanning faktisk, så var det ingenting verdt her, fordi den ikke er godkjent”.

En av kvinnene tok opp hennes og foreldrenes bakgrunn som noe som gjorde at hun følte seg annerledes

“En av de første gangene jeg hadde venner på besøk, noen damer fra nabolaget, 1 norsk og 2 var utenlandske, begynte vi å snakke om hverandres historier, hvor vi kom fra, hva foreldrene våre gjorde. Når det var min tur og jeg fortalte at foreldrene mine kom fra en stor gård, hvor de hadde masse dyr, og levde veldig greit, men at vi for eksempel hadde utedit mesteparten av barndommen min, og at de kun gikk 4 klasser på barneskolen, så alle rart på meg, spesielt hun som var norsk. Men det var ikke stygt blikk, det var mer trist blikk jeg fikk. Og jeg kunne ikke

skjønne hvorfor, helt til hun fortalte meg om sin barndom og hennes foreldre som var siviløkonomer.... heheh... da skjønnte jeg hvorfor hun syntes synd på meg”.

Varigheten på tiden de brukte på å finne seg arbeid i Norge, det å ta en utdanning eller få godkjent utdanning de hadde med seg fra hjemlandet var noe de påpekte som var med på å til tider ha en mangel på tilhørighet i Norge.

”Jeg brukte 5 år på å finne meg jobb. Til å være en som har bachelor i økonomi fra hjemlandet, ble jeg overrasket over hvor ubrukelig det papiret viste seg å være. Jeg sendte inn søknader, men fikk alltid avslag. Det var først når jeg gikk direkte til en barnehage og ba på mine knær om en jobb, at jeg fikk jobb. Der har jeg blitt i 7 år nå. Her føler jeg klart og tydelig at avslag på de søknadene jeg sendte, var på grunn av mitt utenlandske navn, hvor dumt det enn høres ut”.

Noen av informantene hadde en nokså lignende historie i forhold til vanskeligheter med å finne arbeid i Norge, og utfordringer i forhold til utdanning. Den første informanten delte sine tanker rundt det å ikke ha en utdanning, men den andre informanten delte utfordringer som kan dukke opp til tross for at man har utdanning fra tidligere av.

”Da jeg kom til Norge hadde jeg ingen utdanning fra før av. Jeg begynte på et fagbrev i hjemlandet, men så giftet jeg meg og ble gravid så da ble det ikke noe av. Men når jeg kom til Norge søkte jeg jobb på en Rema 1000 der jeg bor, og fikk intervju med en gang. Woow tenkte jeg. Det gikk fort. Jeg hadde pyntet meg og gjort meg klar, for denne jobben ville jeg ha. I det jeg satt meg i bilen, ringer sjefen fra butikken og forteller meg at jeg ikke trenger å komme for de fant en bedre. Da husker jeg at jeg følte meg veldig liten, og lite verdsatt.

”Jeg hadde en utdanning fra hjemlandet, bachelor, og trodde at når jeg kom til Norge, så ville det gå greit. Men det viste seg at det ikke var så enkelt. Jeg fikk beskjed om at jeg måtte ta ekstra fag for å få det godkjent, og ikke bare det, men så vidt jeg husker så ville det ha kostet meg 40 000 kr. Til å nettopp ha flyttet til et nytt land, med 2 små gutter, var ikke det noe som var aktuelt for meg. Det synes jeg var litt vanskelig. Fra å fullføre utdanning med toppkarakterer, til at utdanningen så og si var ubrukelig her, uten noe spesiell forklaring følte jeg da... da følte jeg mer annerledes. Jeg følte meg som en annen rase, selv om det høres forferdelig ut”.

Til tross for at det var noen utfordringer med tanke på arbeid og utdanning, var det noen suksesshistorier også som ble nevnt av kvinnene.

“Jeg kom til Norge med et fagbrev fra hjemlandet, faktisk salg og service. Det ble ikke godkjent i Norge, så jeg tok et nytt. Jeg startet å jobbe som vanlig butikkmedarbeider i klesbutikk. Tok meg 2 år å finne jobb. For å gjøre historien kort, jeg gikk fra å være butikkmedarbeider, til å være butikksjef i en annen klesbutikk. Jeg er veldig flink til å si også, så jeg syr mye bunader og kjoler til kunder og bekjente på fritiden. Jeg må ærlig innrømme at det, det er jeg veldig stolt av å ha oppnådd”.

“Jeg endte opp med å ikke få jobben på matbutikken, men 2 uker etter det slaget, fikk jeg meg en jobb på et gamlehjem. Gjett hvor lenge jeg har jobbet der nå, 15 år!! Og det med glede. Regner med at de fra matbutikken angrer på at de gikk glipp av en så god ansatt, 15 år!!”.

Til tross for noen nederlag virket det som de fleste av kvinnene hadde lagt bak seg tiden de brukte på å finne seg arbeid i Norge, eller utfordringer i forhold til utdanningen deres. Det virket ikke som om dette var noe som påvirket dem like mye den dag idag.

4.3 Sosial identitet

Når det gjelder deres identitet og deres etniske bakgrunn i et majoritetsland, virket det som de fleste var trygge på hvem de er, og hvordan de vil være, til tross for at de ikke bor i hjemlandet. Det var positive synspunkter i forhold til hvor mye seg selv de følte de hadde rom for å være i Norge.

“Jeg føler meg veldig norsk. Til en viss grad føler jeg meg mer norsk enn hvor jeg er fra.. Men det er ikke fordi jeg kom til Norge og så plutselig måtte jeg endre hele meg. Det er mer at jeg føler ikke det er så forskjell fra min opprinnelige kultur og den norske kulturen. Eneste jeg følte jeg måtte endre på var kanskje snakke måten min. Men det er fordi jeg kommer fra en kroatisk familie som er veldig ærlig og veldig høyløyt”.

“Helt ærlig så forventet jeg at, nå kommer jeg til Norge, og jeg kommer til å måtte endre på alt for å passe inn. Men med hånden på hjertet, jeg har aldri følt meg mer som meg selv. Jeg føler meg som 100 prosent meg selv I Norge, mer enn i hjemlandet, uansett hvor rart det høres ut”.

“Tryggheten man har i dette landet, tror jeg hjalp meg på å finne meg selv. Jeg har to unger, begge studerer nå. Jeg føler det var enklere for meg å finne min rolle som både mor, som kone, som datter, venninne, alt her. Jeg har noen få norske venner, som liker meg for akkurat den jeg er, og utenlandske venner som jeg også føler meg trygg rundt. På jobben føler jeg ikke lenger at jeg blir sett på som utenlandsk, det virker nesten av og til som om de glemmer at jeg faktisk ikke er norsk”.

Når identitetsspørsmålet ble tatt opp virket det som veldig mange av kvinnene så identitet i sammenheng med tilhørighet og trivsel. Ved at de hadde stabilitet i forhold til det økonomiske, samt at de fikk muligheten til å være seg selv, førte til at de var tilfreds i Norge.

“Jeg tror virkelig at det at jeg slapp å tenke på økonomi og stabilitet på samme måte som jeg kanskje hadde gjort i hjemlandet, gjorde at jeg fikk muligheten til å utforske meg selv mer hvis du skjønner? Hvilken stil liker jeg best, hvilken mat? Hvordan oppdragelse vil jeg ha i forhold til mine unge, hvilken venner? Og siden jeg fikk mer tid til det, føler jeg også at jeg fikk tid til å bli en bedre versjon av meg selv, og igjen når jeg da møtte nye mennesker så ble jeg godt tatt imot”.

“Jeg har god helse, jeg har gode venner, jeg er i arbeid og jeg er meg selv 100 prosent. Jeg har en annen bakgrunn som jeg føler jeg får lov til å ha, samtidig som jeg bor i Norge og jeg føler en tilknytning til dette landet også. Jeg føler meg rikere med to kulturer enn en”.

Selv om de fleste av kvinnene hadde mye positivt å dele med tilværelsen nå, var det noen som merket utfordringer på veien i forhold til det å være seg selv i et annet land, både med tanke på etnisitet og for eksempel språkvansker.

“Off, jeg er jo ikke så gammel. Jeg er i slutten av tyveårene, eller jeg fyller 30 i år. Men jeg syntes det var veldig vanskelig i starten. Jeg ble en del mobbet mens jeg tok fagbrevet mitt. Jeg passet liksom aldri inn, jeg følte meg aldri god nok. Men jeg skjønnte aldri hvorfor. Så jeg stresset og

stresset med å passe inn. Det var ikke før jeg giftet meg at jeg begynte å finne meg selv litt mer. Men så giftet jeg meg jo med en fra hjemlandet da, så hva som hjalp er jeg litt usikker på, hehe”.

”Jeg syntes det var veldig vanskelig i starten, i et par år faktisk. Mye var på grunn av språket. Jeg er en ganske morsom person, eller det var jeg hverfall i hjemlandet. Men, jeg merket i starten at når jeg prøvde å ha en samtale med noen, så de veldig rart på meg, og jeg ble veldig flau. På et tidspunkt etter en viss tid ble jeg utrolig lukket, og var for det meste hjemme hos foreldrene mine eller kun med mannen min. Jeg mistet meg selv der en stund”.

Den samme kvinnen fortalte også at det var først når hun prøvde å glemme det at hun var i Norge, og hvordan nordmenn var, at hun begynte å føle seg litt mer som seg selv

”Jeg skjønnte at jeg ikke kunne fortsette på samme måte. Jeg følte det var viktig for meg å prøve å finne en slags plass her i Norge, men uten å miste den delen av meg som jeg tok med fra hjemlandet. Jeg gikk på norsk skole eller på skole for de som trengte å lære seg norsk, og ble flink i språket etterhvert. Så prøvde jeg å få litt kontakt med norske gjennom jobben, men igjen ikke kun norske. Akkurat på denne tiden ville jeg bare ha venner. Litt på litt, så begynte de norske å le med meg og ikke av meg, og jeg fikk et nettverk. Selvtilliten kom tilbake også”.

Mange av kvinnene hadde mye på hjertet, og de fleste tok opp det at det som var det viktigste for dem, det var å finne en slags tilhørighet, finne seg en gruppe hvor de følte seg som seg selv, og at de var lykkelige. Men det som også gikk igjen, var at endringen var nokså stor fra når de først bosatte seg i Norge, til hvor de er den dag idag.

”Nordmenn er veldig lukket mennesker, og de er litt dømmende. Eller, det var slik de virket for meg i starten. De så veldig rart på meg og min familie, og det virket som de var redde. De sa hei og hilste, men de løp sin vei så fort de kunne. Det tok en god stund, før jeg og familien min følte oss ordentlig velkomne, selv om vi ble møtt helt okei, men det tok tid før vi personlig følte oss velkomne”.

”Jeg føler de norske var utrolig redde for oss. Men igjen så føler jeg vi kom på en tid og til et nabolag som ikke hadde hatt en så god opplevelse med noen utenlandske tidligere. Så de var ikke

så optimistiske i starten. Men igjen, klarer man å finne midten, det lille rommet man har for å danne seg et bekjentskap, både fra vår side og fra de norske, så kan mye skje.

En av kvinnene som også mente at det var vanskelig å finne seg selv, og føle seg velkommen, påpekte at hun følte at det handlet mye om å redsel, lite kunnskap og redsel for at noen skal overta.

“Jeg tror virkelig at måten jeg og min familie var på gjorde det enklere for oss å føle oss velkomne ganske så raskt. Jeg prøvde allerede fra dag en å sette meg i de fra Norge sine sko. Med det mener jeg at, jeg prøvde å vise at jeg var ikke her for å ta over, jeg var her for å være en ressurs, men både ved å tilpasse meg, og beholde det jeg følte var viktig fra mitt hjemland og min kultur. Og det ble ikke så vanskelig som jeg hadde trodd. Ved å selv være åpen, mottagelig og meg selv, så ble jeg møtt på lik måte tilbake”.

5. Analyse og drøfting av det empiriske materialet

I dette kapitlet har jeg tenkt å analysere det empiriske materialet, og drøfte funnene i denne studien. Funnene vil bli sett i forhold til de teoretiske perspektivene som har blitt presentert tidligere i studien. Det empiriske materialet har fokus på de mest sentrale temaene som intervjuene omfattet. I første del vil jeg presentere betydningen tilhørighet har for livskvalitet med undertemaer som sosiale nettverk og kulturelle forskjeller og arbeid og utdanning. Deretter betydningen av sosial identitet for livskvalitet, og tilslutt avslutte med hvilken sammenheng livskvalitet kan ha med tilhørighet og sosial identitet. Fokuset vil være på problemstillingen i denne studien, minoritetskvinnenes opplevelse av livskvalitet, sett i lys av begrepene tilhørighet og sosial identitet.

5.1 Betydningen av tilhørighet for livskvalitet

I dette avsnittet vil jeg presentere det empiriske materialet for begrepet tilhørighet. Det som er sentralt her er hvordan informantene opplever det å ha en annen kulturell bakgrunn, hvordan de føler seg tatt imot, og hvordan de selv, sammen med familie og nærmiljø føler de har bidratt til en positiv flerkulturell tilhørighet.

5.2 Sosiale nettverk og kulturelle forskjeller

De fleste av kvinnene følte på en tilknytning til det norske samfunnet. Det som gikk igjen var at det var noen utfordringer på veien når de først kom til Norge, men at de etterhvert klarte å finne sin vei i det norske samfunnet til tross for det å ha en annen kulturell bakgrunn. De var redde når de kom til Norge for hvordan de kom til å bli tatt imot, og de var skeptiske med tanke på at de var kvinner med en annen kulturell bakgrunn. Noen var redde fordi de hadde en annen bakgrunn, mens andre var redde fordi man kunne se på dem at de hadde en annen bakgrunn, som for eksempel bruken av hijab og hvordan dette kunne oppleves i et annet land. Dette kan man se i sammenheng med det Salole(2013) nevner om at mennesker som vokser opp innenfor samme miljø eller hovedkultur blir mindre eksponert for kulturelle skripter. Mens i dette tilfellet hvor kvinnene i denne studien flyttet på seg sammen med familien sin til et helt nytt land, og en ny kultur, blir utsatt for en krysskultur. I dette tilfellet hadde kvinnen også hijab som er et plagg som vises fysisk, dermed er hun mer eksponert for kulturelle skripter. De har også flere perspektiver og innflytelser som de må ta med i betraktning som kan gjøre at de får en annen måte å se og tolke verden på. Mange av kvinnene påpekte at det tok dem en god del tid før de fant mennesker

som de kunne kalle for venner, eller det tok lang tid før de hadde et nærmiljø hvor de følte seg trygge. Dette påpeker også Salole (2013) med at mennesker med en slik bakgrunn, krysskulturell bakgrunn kan eksponeres for flere variasjoner av kulturelle inkluderings og ekskluderingsmekanismer som gruppetenkning og fordommer. Kvinnen som brukte hijab utrykte bekymring i forhold til bruken av hijab, og om hun kom til å bli utsatt for fordommer.. Derimot det som kan være viktig å påpeke er at kvinnen som utrykte bekymringer i forhold til å bli dømt på forhånd, selv følte hun dømte nordmenn på forhånd i forhold til at hun var redd for at hennes bruk av hijab ville automatisk sette henne i et annet lys. Kvinnen påpekte at dette ikke var tilfellet. Hvis man skal se det i forhold til Salole så hadde hun selv et annet verdenssyn, eller verdensforståelse, og en annen forståelse av den norske kulturen, som ikke endte opp med å stemme i forhold til hvordan det norske samfunnet tok henne imot. Dette kan ses i sammenheng med både det Næss (2011) nevner når hun sier at det å føle på en glede eller tilhørighet er viktig for høy livskvalitet, hvor viktig psykisk velvære er for enkelt individer, hvor viktigheten av samfunnsmoral og den kulturelle delen bør fremheves. Ahmadi (2008) forteller også om viktigheten av anerkjennelse og trygghet, noe som kvinnene i denne studien følte den dag idag at de hadde. Det samme med eksempelet av kvinnen med hijab, og at hun ikke følte på noen fordommer, men heller mer at bruken av hijaben ikke påvirket hennes trygghet, og ga henne heller en tilhørighetsfølelse ved at dette ikke var noe som ble sett ned på av de i det norske samfunnet.

Baumeister og Leary (1995) forklarer at tilhørighet er et grunnleggende behov for mennesker. Dette behovet handler om at man har et ønske om å danne seg et antall nære og langvarige relasjoner. Dette er noe som kvinnene i denne studien også påpekte at var viktig for dem. Mange av kvinnene fortalte at etter noen år i Norge, så føler de seg mer og mer hjemme her. Men at dette var noe som tok tid. Den største merknaden var at der de fleste av kvinnene kom fra, var det vanlig at naboene hilste på de nye beboerne, de fleste av kvinnene påpekte at åpenhet var noe de var mest kjent med fra hjemlandet. Forskjellen var at det ikke var slik i Norge. Noen av kvinnene påpekte at de selv da valgte å ta kontakt med naboene, og at de da klarte å danne seg en god relasjon med nærmiljøet. Ved å gjøre dette følte de seg mer tilfreds og gjorde at det at de hadde flyttet til Norge, med en annen kulturell bakgrunn ble enklere. De fleste har fått gode og nære venner nå, og dette har vært med på å gjøre at årene de har levd i Norge har vært tilfredstillende. Dette kan ses i sammenheng med det Sæthre (2008) nevner om det gode liv, hvor viktig det er for

livskvalitet, og at dette også er noe som er individuelt for hvert individ. Dette kan også ses i sammenheng med det Baumeister og Leary (1995) påpeker over, at mennesker har et grunnleggende behov for en tilhørighet, og det å ha gode relasjoner rundt seg for å føle seg vel.

Abrams, Hogg og Marques (2005) forteller om sosial inkludering og ekskludering som kan ses i sammenheng med tilhørighet. Her påpekes det hvor viktig behovet for tilhørighet er for et menneskeliv. Dette mener også Twenge og Baumeister(2005) som forteller om at individer som føler seg avvist, eller mangler en form for tilhørighet reagerer på ulike måter når dette behovet ikke blir dekt. Dette er noe som kan resultere i mer eksklusjon og konflikt. Dette kan igjen gjøre at mennesker kan føle seg dårlig både psykologisk og materielt, og være dårlig for deres livskvalitet. Det de viser til kan ses i sammenheng med at de fleste av kvinnene fortalte at måten de ble tatt imot på både av kommunen og naboer i starten var veldig bra. Mens noen av kvinnene hadde utfordringer i starten i forhold til mottakelsen i nærmiljøet. Dette gjorde at de følte seg annerledes og ofte ensomme, som Twenge og Baumeister (2005) nevner, om at individer kan reagere på ulike måter. I dette tilfellet ble kvinnene påvirket negativt av avvisning fra det norske samfunnet.

En av kvinnene derimot skilte seg mer ut da begrepet tilhørighet ble nevnt. Hun forklarte at hun følte seg mer norsk, og at hun ikke lenger følte hun hadde noe til felles med mennesker som hadde samme kulturelle bakgrunn som henne selv. Grunnen til dette var at hun ikke lenger hadde så mye til felles med de som har samme kulturelle bakgrunn som henne selv var på grunn av at hun selv hadde forandret seg, og at de med samme bakgrunn som henne ikke lenger kunne forstå hennes oppførsel.. Dette er noe som kan utdypes med det Abrahms, Hogg og Marwues (2005) forteller om sosial inkludering og ekskludering, og Twenge og Baumeister (2005) i forhold til avvisning. I dette tilfelle blir ikke kvinnen ekskludert fra det norske samfunnet, men hun blir ekskludert fra de med samme kulturelle bakgrunn som henne. Oppførselen hennes stemmer ikke overens med deres oppfattelse av hvordan hun bør være, og hun føler seg ekskludert fra dette miljøet. Reaksjonen hennes viser til at hun ikke helt forstår hvorfor de mener hun har skilt seg ut fra deres gruppe, og ikke lenger passer inn. Ifølge Baumeister og Twenge(2005) reagerer individer ulikt på avvisning, og i dette tilfellet har kvinnen valgt å ha flest norske venner, for det er der hun føler en større tilhørighet. Her kan kvinnen oppleve forvirring i forhold til hvem hun er eller bør være, som igjen kan resultere i at hun kan føle seg dårligere, og dette kan igjen påvirke

hennes livskvalite negativt. Dette kan også ses i sammenheng med det Tajfel og Turner (1979) forteller om ingroup (vi) og outgroup (dem). Disse gruppene vil diskriminere seg opp i mot hverandre for å forbedre sitt selvbylde. Det som er sentralt i denne teorien er at de som er medlemmer av det som kalles in group stadig vil prøve å finne negative aspekter ved den andre gruppen. Kvinnen som blir nevnt over blir i dette tilfellet sett på som en i en outgroup ikke en i en ingroup på grunn av at hennes oppførsel ikke stemmer overens med hvordan mennesker med samme bakgrunn som henne selv oppfatter henne. Dermed er hun automatisk kategorisert til å tilhøre en outgroup, fordi man kategoriserer mennesker for å kunne forstå det sosiale miljøet (Tajfel & Turner, 1979). Samtidig er denne kvinnen en person med en annen kulturell bakgrunn, så hun kan til tider føle seg som en som ikke er en del av en ingroup i forhold til det norske samfunnet. Men her er det viktig å se hva hun identifiserer seg med. Gruppen vi tilhører adopterer vi identiteten vår fra. Og ved å kategorisere kan man også finne ut hvilken gruppe man tilhører. Tilslutt ender man opp med å sammenligne. Hvis man både har kategorisert seg til en gruppe og identifisert seg, så sammenligner man sin egen gruppe med en annen. I dette tilfellet har kvinnen sammenlignet den norske kulturen med hjemlandets kultur, og hun føler en større tilhørighet til den norske. Ved å føle en form for tilhørighet, opplever man glede og forbedring av selvtillit, som igjen er med på å gjøre at livskvaliteten vår er høy (Næss, 2011).

5.2 Arbeid og utdanning

I forhold til tilhørighetsbegrepet påpekte kvinnene at de etterhvert har klart å danne seg gode relasjoner og bygge seg opp et miljø av gode venner, både norske og utenlandske. Det som derimot gikk igjen var hvilke utfordringer de hadde i forhold til arbeid og utdanning, som igjen var med på å påvirke hvor stor tilhørighet de følte de hadde til det norske samfunnet. Flere av kvinnene brukte flere år på å finne seg arbeid, de opplevde fordommer i forhold til utdanningen de har fra tidligere, og dette var med på å gjøre at de følte seg lite inkludert og verdsatt i det norske samfunnet. Dette kan ses i sammenheng med det Eriksen (1997) forteller om identitetsproblemer hvis man for eksempel ikke kan redegjøre for om man er norsk eller utenlandsk. Ifølge han lever mennesker som har to kulturer ofte i to verdener, hvor de møter på motstridende forventninger og krav, med tanke på at de har to forskjellige kulturer. Det å ha en form for tilhørighet og aksept er en viktig faktor og spiller en vesentlig rolle for å føle seg inkludert i et samfunn. Dette er noe som igjen er med på at livskvaliteten til et individ blir høy, og er med på å skape glede og samhørighet. Noe som viser til at dette manglet når kvinnene i denne

studien levde i Norge de første årene. Kvinnene har to forskjellige kulturer, og de uttrykte bekymring over deres eget navn, og at det kunne være problematisk i forhold til jobb søking, eller de som ikke hadde utdanning fra før av. Siden de har to kulturer, kan det hende at man møter på forskjellige forventinger og krav som igjen ikke stemmer overens med deres egne forventninger. Dette kan også være en "*betwixt og between*", en såkalt mellomposisjon som Bruner (1986) forteller om. Kvinnene i denne studien så på Norge som et mulighetsrom hvor de selv ville ut i arbeid, men på den andre siden ble de møtt med andre forventinger i det norske samfunnet. De kan ha følt at de var dyktige på å veksle mellom de kulturelle kodene som Eriksen (1997) forteller om, men igjen så var det ikke helt slik i realiteten. Dermed endte de opp med på være i en såkalt mellomposisjon. I visse tilfeller kan man trives med både og situasjoner, men i denne situasjonen var det dreid mer mot en negativ mellom posisjon. Dette kan ifølge Kumar (2001) ofte kan skape et spenningsforhold. Tilslutt kan det skape forvirring, og eventuelt føre til ensomhet, isolasjon, mindre anerkjennelse og dårligere livskvalitet (Ahmadi, 2008).

Inkludering er et begrep som kan settes i sammenheng med begrepet tilhørighet, som er et fundamentalt menneskelig behov for å kunne fungere sammen med andre i samfunnet (Jortveit, 2014). Kvinnene fortalte om opplevelsene de har hatt de første årene i Norge, som gjorde at de hadde noen utfordringer i forhold til det å finne en slags tilhørighet, spesielt i forhold til arbeid og utdanning. Mange av kvinnene påpekte at de enten hadde noe utdanning fra hjemlandet, både fagbrev og universitet, mens andre ikke hadde noen form for utdanning. Dette gjorde at de hadde en del utfordringer i starten, i forhold til jobbsøking, og bare det å ikke føle seg verdsatt på grunn av at kanskje det norske samfunn har forventinger om at dette er noe som bør være en viktig faktor for å kunne ha et godt liv. Alle kvinnene fortalte at de etter et par år alle kom i arbeid, og at de har for de meste blitt værende lenge i sine jobber. Dette kan ses i sammenheng med det Bourdieu nevner i forhold til klasseposisjon i samfunnet, og fokuset han har på økonomisk, kulturell og sosial kapital (Prieur & Sestoft, 2006). Bourdieu tar i bruk begrepene kapital, kulturell, økonomisk eller sosial for å forklare forskjeller i samfunnet. Kvinnene forteller om utfordringer i forhold til hvor lang tid de brukte på å komme ut i arbeid og at utdanningen de har eller ikke har, har vært en del av denne utfordringen. I denne sammenheng ses kapital på som en ressurs, og den er også med på å definere forskjeller mellom mennesker. Kvinnene forklarte at de utfordringene som oppstod i forhold til jobbmuligheter og om utdanningen deres ble godkjent fra hjemlandet, eller rett og slett om man kom til å klare å finne seg arbeid uten en utdannelse var en

stor bekymring for dem. Dette var også med på å påvirke dem negativt. Kvinnene nevner at de følte seg annerledes, de følte seg mindre verdt, spesielt de kvinnene som hadde en utdanning fra hjemlandet, men den ble ikke godkjent i Norge. I denne sammenheng kan man forstå det slik at det å ha økonomisk kapital var noe som var viktig for kvinnene, og de så på dette som en viktig ressurs for å kunne leve godt i Norge. Grunnen til at det Bourdieu (Prieur & Sestoft, 2006) nevner i forhold til ulike kapitalformer kan ses i sammenheng med tilhørighet er at først og fremst at kvinnene påpekte hvor stor påvirkning stabilitet i forhold til arbeid og utdanning hadde for deres forståelse av tilhørighet, men også fordi dette er noe som kan ses i sammenheng med det Bourdieu deler i forhold til habitus og det sosiale rom. Han mener at det er ingen som har selv valg utdanning, dette er noe som er bestemt gjennom et individs habitus. Habitus er kunnskap som ligger i kroppen vår som en mer praktisk kunnskap. Dette igjen vil påvirke hvordan andre forstår og ser på oss, og habitus viser også til individets posisjon i samfunnet.

I denne sammenhengen kommer minoritetskvinnene i denne studien til Norge med en annen kulturell bakgrunn, hvor de har vokst opp med for eksempel foreldre med eller uten utdanning, de har andre væremåter og deres habitus kan da være forskjellig fra for eksempel ulike miljø i det norske samfunnet. Habitus er noe som formes i interaksjon med andre, og dermed vil ulike miljø ha ulik habitus. Kvinnene forventet i denne sammenheng muligens en annen reaksjon i forhold til arbeid og utdanning, mens forventningene og kravene virket til å være annerledes i det norske samfunnet. Dette var med på å først og fremst vise til hvilken sosial posisjon de har i forhold til andre i det norske samfunnet, samt som det skapte en forvirring for dem selv med tanke på at de ville ut i arbeid, noen hadde utdanning fra tidligere av, men de ble igjen satt i en annen sosial posisjon enn det de hadde forventet. Kvinnene som viste mest bekymring var de som kom til Norge med ingen utdanning. Dvs. at deres kulturelle kapital som Bourdieu nevner er lavere enn forventet. Denne formen for kapital har individet med seg fra sin oppvekst og utdannelse, og kan oppnås gjennom anerkjent jobb og utdanning (prieur og sestoft,2006). Dette gjorde at de ble bekymret over hvordan de skulle klare seg i Norge, samt hvordan de ville bli sett på av de andre i det norske samfunnet.

Noen av kvinnene hadde universitetsbakgrunn fra hjemlandet, men dette ble ikke godkjent i Norge, andre hadde fagbrev, og noen hadde ingen utdanning. Med tanke på at de hadde utfordringer i forhold til det å finne arbeid eller i forhold til utdanning, virker det som at deres

kulturelle kapital har ikke til tider nådd opp til hva som egentlig forventes av det norske samfunnet. I denne sammenhengen kan også de to andre kapitalformene nevnes, der den økonomiske dreier seg om alle former for økonomiske ressurser som penger, eiendom osv, mens den sosiale kapitalen dreier seg om størrelsen på det nettverket man har rundt seg i sammenheng med den kulturelle og økonomiske kapitalen (Priour&Sestoft,2006). Dermed kan man si at kvinnene i denne studien manglet den kulturelle kapitalen som igjen påvirket deres økonomiske kapital. Tilslutt virker det til å ha påvirket deres sosiale kapital med tanke på at dette var tiden hvor de følte minst tilhørighet til det norske samfunnet. I denne sammenhengen følte de seg mindre verdt, de følte seg annerledes og de visste ikke helt hvem de var eller hvordan de burde være. Dette gjorde at de følte seg til tider ensom eller nedstemt. Dette igjen kan føre til lavere livskvalitet hvis man skal relatere det til Næss (2011) som mener at livskvalitet og psykisk velvære må ses i sammenheng, faktorer som arbeidsforhold og samfunnsforhold må ses i sammenheng for å kunne forklare livskvalitet.

Til tross for at de opplevde utfordringer i de tidligere årene i Norge, viser kvinnene til at situasjonen har endret seg mye fra da. Kvinnene i dag er alle i arbeid, og de har vært værende der. De føler de har mer stabilitet og trygghet i livet i dag, og de viser til at de føler seg lykkeligere nå enn tidligere. De ulike utfordringene kvinnene forteller om i forhold til arbeid og utdanning kan også bekreftes med rapporten *kvinner faller ut av arbeidsmarkedet igjen* (Torp,2016). Her vises det til at minoritetskvinner i Norge kan oppleve vanskeligheter med å finne arbeid som er fast og stabilt, samtidig som det ikke er arbeid som går utover for eksempel deres familieliv. Bourdieu nevner tre kapital former, og han nevner at dette kan påvirke hvordan mennesker ser på hverandre, og i hvilken posisjon man er i et samfunn.

Derimot kan den kulturelle kapitalen som Bourdieu endre seg ved for eksempel mer kunnskap og utdanningstitler (Priour & Sestoft, 2006). Kvinnene fortalte om deres suksesshistorier. Enten så gikk de selv direkte til en arbeidsplass og fikk seg jobb, eller så jobbet de seg oppover og fikk større stillinger enn det de begynte med. Dette gjorde også at deres økonomiske og kulturelle kapital forbedres seg, og tilslutt deres sosiale kapital. Nettverket endret seg, i takt med deres kulturelle og økonomiske kapital. Andre endringer som da skjedde var at måten de opplevde livet på var mer positivt. Mestring, anerkjennelse, tilhørighet og glede var det de opplevde. Det sosiale rommet som de nå befinner seg i, har endret seg fra tidligere. Holdningene deres, og holdninger

andre har i forhold til dem har endret seg i en positiv retning. Dette har igjen påvirket hvordan de ser på livskvalitet idag, og det virker til at den er nokså høy.

Kvinnene i denne studien påpekte at de alle i dag følte en tilhørighet til det norske samfunnet. De forklarte at det var noen utfordringer på veien som gjorde at de til tider kunne føle seg annerledes enn de som ikke har en annen kulturell bakgrunn i et majoritetsland. Ifølge Ahmadi (2008) skriver hun i boken sin *“tause skrik”* om behovet minoritetskvinner har for anerkjennelse. Hun forteller også om viktigheten av anerkjennelse i de nærmeste relasjoner, hvor det er rom for å oppleve kjærlighet og selvtillit. Det å danne seg sosiale nettverk og trygghet er en viktig faktor for kvinnene. Slik unngår man ensomhet og isolasjon. Dette kan ses i sammenheng med det kvinnene uttrykte i forhold til utfordringene de hadde i starten. De følte seg ikke helt til rette som gjorde at de kunne føle seg både ensomme og ikke velkomne. Dette er noe som kan være med på å bidra til lavere selvtillit, mangel på anerkjennelse og tilhørighet. Som igjen kan relateres til det Næss(2011) påpeker sammen med andre som Sæthre(2008) eller Barstad(2016) i forhold til viktigheten av opplevelsen av glede, mestring og tilhørighet for å kunne ha høyere livskvalitet. Dette kan også igjen relateres til Bourdieu sine tanker i forhold til ulike kapitalformer, og hvordan dette kan påvirke være med på å påvirke et mennesker, og hvordan andre oppfatter dem(Prieur&Sestoft,2006).

5.3 Betydningen av sosial identitet for livskvalitet

I dette avsnittet presenteres identitetsbegrepet med utgangspunkt i sosial identitet i sammenheng med resultater fra informantene. Følgende avsnitt handler om informantenes forståelse av deres sosiale identitet i det norske samfunn, med tanke på at de har en annen kulturell bakgrunn. Identitet er et begrepet som kan forklares på ulike måter, og kan ha ulikt innhold avhengig av hvilken situasjon det brukes i eller hvilket ståsted man har (Mollenhauer, 1996).

I denne studien viste det seg at de fleste av kvinnene virket å være trygge på seg selv, hvem de er, og hvordan de vil være, til tross for at de ikke bor i hjemlandet sitt. Selv om dette er noe de føler på nå,så har det ikke vært like enkelt til tider. Begrepet identitet er som oftest brukt som en måte å beskrive en person i forhold til et sosialt miljø. Ifølge Mollenhauer (1996) er identitet en relasjon man har til seg selv, og som stadig blir påvirket av verden rundt oss. Identitet er noe som eksisterer i forhold til elementer i samfunnet og dermed er identitet sosialt betinget.

Ifølge Tajfel (1972) er sosial identitet et individs kunnskap om sin egen tilhørighet til sosiale grupper, og de emosjoner og verdier som dette har for individet. Kvinnene i denne studien fortalte om at de føler en viss tilhørighet til det norske samfunnet samtidig som de er klar over at de er kvinner med en annen kulturell bakgrunn. De har kunnskap om sin egen tilhørighet til hvilken sosial gruppe de tilhører. I denne sammenhengen kan man se at kvinnene viser til en tydelig trygghet til det å bo i Norge, og at det ikke var store endringer som måtte til for at de skulle føle seg inkludert eller finne en tilhørighet. Kvinnene påpekte også at det ikke er så stor forskjell fra deres hjemland og Norge. Her tar man i bruk sosial sammenligning som Tajfel og Turner (1979) mener er en av de tre mentale prosessene man bruker når man skal evaluere andre. Hvis man har kategorisert seg selv til en gruppe og identifisert seg, som kvinnene gjør begynner man å sammenligne sin egen gruppe med andre. Dermed har det ikke vært så vanskelig for dem å finne en slags tilhørighet i det norske samfunnet. Endringene de påpekte var kanskje måten å prate på eller hvor åpenheten, med at nordmenn ikke er like høylytte eller åpne som for eksempel mennesker fra deres hjemland. En av kvinnene påpekte tydelig også at hun både har norske og utenlandske venner, og at hun ikke lenger føler seg som utenlandsk på jobben slik som tidligere. Her kan det virke som at det kanskje har blitt gjort en slags sammenligning av de to forskjellige kulturene tidligere, men at hun nå ikke føler seg som en kvinne med en annen bakgrunn i Norge, på samme måte som tidligere.

En av kvinnene forventet at hun kom til å måtte endre på alt for å kunne passe inn i det norske samfunnet. Men hun forteller om at hun aldri har følt seg mer som 100 prosent seg selv i et annet land som i Norge. Dette kan ses i sammenheng med det Tajfel og Turner (1979) skriver om viktigheten av det å ha kunnskap om sin tilhørighet til sosiale grupper, og hvordan det å sammenligne forskjellige grupper opp imot hverandre kan både være positivt og negativt. I denne sammenhengen virker det til å ha hatt en positiv effekt, og for at selvbilde vårt skal kunne utvikles positivt må sammenligningen også være positiv i forhold til andre grupper. Dermed vil det si at hvis sammenligningen ikke er direkte positiv kan det ha negativ påvirkning på vårt selvbilde. Dette er noe som igjen kan påvirke vår livskvalitet i negativ retning, og gi oss lav livskvalitet (Næss, 2011).

En av de andre kvinnene i denne studien viste til utfordringen som dukket opp i forhold til det å ha en annen kulturell bakgrunn i Norge. Ifølge Tajfel og Turner (1979) spiller gruppene vi tilhører en viktig faktor for vårt selvbilde. Disse gruppene er med på å gi oss en form for sosial identitet, en slags følelse av mening til den sosiale verden. Kvinnen forteller om en side hvor det ikke var like enkelt å finne tilhørighet til en gruppe som man kanskje hadde tenkt. Kvinnen forklarer at hun slet med mobbing, og at hun aldri følte seg god nok, uten å skjønne helt hvorfor. Her mangler det en form for sosial tilhørighet til en gruppe, i denne sammenheng en mangel på tilhørighet til det norske samfunnet, eller den norske kulturen. Hun stresset mye, og klarte ikke finne seg selv på dette tidspunktet. Dette forklarer igjen at hvis sammenligningen man gjør mellom grupper ikke er positiv, påvirker den selvbilde i en negativ retning. Kvinnen forklarer at det ikke var før hun giftet seg at hun klarte å finne seg selv mer. Her har hun funnet noen med samme kulturelle bakgrunn som henne selv, og slik dannet hun seg automatisk en egen gruppe, to mennesker med samme kulturelle bakgrunn. Dette var med på å gi henne en form for sosial identitet, en følelse av mening.

Det virket som kvinnene i starten satte et skille mellom deres egen etniske bakgrunn og den norske kulturen. Dette kan man ifølge Tajfel og Turner(1979) kalle for ingroups(vi) og outgroups(dem). Disse gruppene vil diskriminere seg opp i mot hverandre for å forbedre sitt selvbilde. Flere av kvinnene påpekte at de til tider ikke følte på en tilhørighet til det norske samfunnet, samtidig som de følte at de ikke ble tatt imot slik de ønsket. Mye av dette ga dem en følelse av at de ikke passet inn. Dette førte til at kvinnene var mye hjemme, og ble veldig lukket. Dette kan ses i sammenheng med livskvalitetsbegrepet. Barstad (2016) legger vekt på viktigheten av trygghet, frihet, fellesskap og utviklingen av selvet for en god livskvalitet. Dette kan man også ses i sammenheng med det Næss(2011) påpeker når hun skriver om at definisjonen på livskvalitet er en opplevelse av å ha det godt og glede. Hun mener at psykisk velvære er viktig i forhold til livskvalitet. Noe som kan virke til å ha manglet hos noen av kvinnene de første årene som minoritetskvinner i Norge. De merket tydelig forskjellen på deres etniske bakgrunn og mennesker fra det norske samfunnet, som gjorde at de manglet tilhørighetsfølelsen og deres sosiale identiteten var mer negativ enn positiv tidligere.

Selv om noen av kvinnene hadde utfordringer i forhold til det å være seg selv i et annet land med en annen kultur, forstod de viktigheten av at de måtte finne en balanse mellom det å finne en

tilhørighet, en identitet i Norge, uten å miste sin identitet som de tok med fra hjemlandet. Brewer (1991) nevner "optimal distinctivness theory". Her forteller han om at mennesker er motiverte til å forme grupper, men også motivert til å bli oppfattet som enkelt mennesker. Kvinnene i denne studien prøvde å oppfatte seg selv, nemlig at språket var noe som kunne være en utfordring, og at det å ha en annen kulturell bakgrunn kanskje kunne gjøre at andre så på dem som annerledes. Men igjen så ville de ikke miste sin etniske bakgrunn helt for å kunne finne en tilhørighet til det norske samfunnet. Dette kan ses i sammenheng med Brewer's "optimal distinctivness theory", og at mennesker ikke vil være protypiske gruppe-medlemmer, men samtidig ikke så annerledes at de ikke klarer å finne sin plassering i forhold til sosial tilhørighet. Kvinnene i denne studien valgte å bevare noe av sin egen kulturelle bakgrunn, samtidig som de prøvde å finne en slags mellomposisjon for å kunne føle seg mer inkludert i Norge. Dette kan også ses i sammenheng med Bruner (1986) sin mellomposisjon "*betwixt og between*". Det startet med at det var en del utfordringer med det å være midt i mellom to kulturer, men at de klarte å finne et mulighetsrom istedenfor en barriere ved å lære seg språket, og prøve å danne seg relasjoner for å kunne finne en tilhørighet, og være nærmere en sosial identitet.

Etnisitet er et begrep som kan både ses i sammenheng med både kultur og sosial identitet. Eriksen (1998) mener at etnisitet er noe som oppstår og blir relevant gjennom sosiale settinger. Dette i tillegg til hvordan mennesker håndterer livets utfordringer og krav. Etnisitet handler om å studere hvordan etniske relasjoner defineres og oppfattes av mennesker, og hvordan de snakker og tenker omkring sin egen gruppe, og om andre grupper, og hvilket verdensbilde som opprettholdes eller blir tatt vekk. Noen av kvinnene forteller at nordmenn kan virke som veldig lukket mennesker, og være til tider dømmende. Dette gjorde at de ikke alltid følte seg like velkommen. Samtidig påpekte noen av kvinnene at måten de valgte å håndtere situasjonen på, ved å selv ta tak, og prøve å forstå nordmenn, kanskje gjorde det enklere for dem og deres familie å passe inn raskere enn de hadde forventet. Dette kan ses i sammenheng med det Eriksen mener med etnisitet. Han mener at etnisitet er noe som både kan ses i sammenheng med kultur og sosial identitet. Alle kvinnene forteller at de følte nordmenn var redde for dem i starten, eller at de kanskje ikke hadde så veldig positivt verdensbilde av en gruppe med en annen kulturell bakgrunn.

Etnisitet handler om hvordan man definerer og oppfatter andre mennesker, og hvordan man snakker omkring sin egen gruppe, og andre grupper. I denne sammenhengen forteller kvinnene i

denne studien tankene sine omkring hvordan de opplevde det å ha en annen kulturell bakgrunn og hvilken påvirkning dette hadde på dem. Det kommer frem at nordmenn kan virke som lukkede mennesker, og dømmende mennesker til tider. Det virket for minoritetskvinnene som om det var en redsel i forhold til dem fra det norske samfunnet. Etnisitet handler også om begrepene overkommunikasjon og underkommunikasjon (Eriksen, 1998). Den ene kvinnen nevner at hun følte det var enklere for henne og familien å føle seg både velkomne og finne en tilhørighet til det norske samfunnet. Hun forteller at hun og familien allerede fra starten av prøvde å sette seg i de fra "Norge" sine sko. Hun prøvde å vise at hun ikke var her for å ta over, men heller være en ressurs. Når etnisiteten overkommuniseres sier det noe om at forskjeller fremheves eller betones på en særskilt måte. Derimot, når mennesker prøver å tone ned en bestemt etnisk identitet, eller ikke legger så stor vekt på etnisiteten, vil det si at etnisiteten underkommuniseres. I dette tilfellet ser man at kvinnen som allerede fra starten av prøvde å sette seg i posisjonen til nordmenn når de har med individer med en annen kulturell bakgrunn å gjøre, her prøvde hun å tone ned sin etnisitet, men uten helt å underkommunisere den, slik at det ble til at etnisiteten overkommuniseres. Etnisitet kan ha en liten eller stor betydning, og det avhenger også av hvilken situasjon man befinner seg. De fleste av kvinnene i denne studien viser til at til tross for at det var noen utfordringer på veien til å nå mål som trygghet, tilhørighet og det å finne seg selv i et majoritetsland, klarte de til tider å legge vekk den kulturelle bakgrunnen de hadde, for å kunne adaptere seg bedre i det norske samfunnet. Deretter klarte de å få gode relasjoner og finne en slags tilhørighet, hvor de kunne være seg selv. De fikk etterhvert en form for sosial identitet, uten å måtte underkommunisere etnisiteten sin.

Emler og Reicher (2005) har hovedfokuset sitt på gruppe relatert eksklusjon. De mener at det som kan være et sentralt problem for hvilken som helst gruppe er å beholde en kontinuitet, samtidig som man er i stand til å erstatte individuelle medlemmer eller sub grupper ved å inkludere nye medlemmer. Både i forhold til det som ble nevnt over med at det var ulike utfordringer i forhold til det å finne en slags tilhørighet eller identitet i starten for kvinnene i studien, og for mesteparten av kvinnene kan man se det i sammenheng med det Emler og Reicher prøver å formidle om gruppe relatert eksklusjon. Kvinnene viste til at de følte de ble møtt med enten redsel, eller redsel for at individer med en annen kulturell bakgrunn eller etnisitet skulle ta over blant dem i det norske samfunnet. De ble på en subtil måte støtt ut av det norske samfunnet uten at noen påpekte dette ordrett til kvinnene i denne studien. Her kan problemet

være som også Emler og Reicher nevner, at majoritetsgruppen i det norske samfunnet ikke helt klarte å beholde en kontinuitet innenfor deres egen gruppe, samtidig som de var i stand til å inkludere nye medlemmer i starten. Dette kan ses i sammenheng med Bourdieu i forhold til ulike kapitalformer, habitus og det sosiale rom (Priour&sestoft,2006). Kvinnene følte til tider at de ble ekskludert på grunn av deres bakgrunn og væremåte, og da kan det oppstå en forvirring i forhold til deres habitus. De har egne væremåter som kanskje ikke til tider stemmer med det som forventes i det norske samfunnet. Dette kan igjen påvirke hvordan de ser på seg selv, og hvordan de er med andre mennesker rundt seg, og hvordan andre ser på dem.

Til tross for at det å føle seg ekskludert fra majoritetskulturen kan være negativt trenger det ikke alltid å oppstå en ekskludering fra en annen kultur. Det kan oppstå ekskludering fra den samme kulturen man er fra. Dette kan ses i sammenheng med det Emler og Reicher (2005) forklarer i forhold til at gruppe-relatert eksklusjon ikke alltid trenger å dreie seg om to motsatte etnisiteter. Gruppe-relatert eksklusjon kan også være noe som dreier seg om grupper seg imellom. En av kvinnene påpekte at hun følte seg mer norsk enn kulturen hun har med fra hjemlandet. Hun hadde flest norske venner, men det var sine utenlandske venner hun kunne søke mest trygghet, nettopp fordi de forstod henne og hennes historie mer enn kanskje nordmenn. Men siden hun følte en større tilhørighet til det norske samfunnet og den norske kulturen, og hun hadde utviklet en slags identitet som mer norsk ble hun avvist av de med samme kulturelle bakgrunn som henne selv. Mennesker som identifiserer seg med en gruppe ønsker ikke bare å distansere seg meg en gruppe, men de ønsker også å gjøre sin egen gruppe sterkere mellom normative og avvikende medlemmer. I dette tilfellet blir et medlem atypisk kun hvis medlemmet beveger seg mer mot en out group. I dette tilfellet ser kvinnen på seg selv som mer norsk, og her distanserer hun seg fra sin opprinnelige kulturelle bakgrunn, og med mennesker som ser på henne som atypisk fordi hun skiller seg ut fra det de mener er en ingroup ". Det sosiale rom som hun kanskje trodde hun kom til å passe inn i stemte ikke overens med hennes forventninger. I dette tilfelle som Bourdieu (Priour&sestoft,2006) nevner om det sosiale rom, og habitus i sammenheng med ulike kapitaler viser til at i dette tilfellet har hun blitt påvirket fra det norske samfunnet og dette har endret hennes væremåte og hennes identitet. Hun passer ikke lenger inn på samme måte som tidligere med de som kommer fra samme miljø som henne, eller som hadde samme habitus som henne tidligere. Hennes sosiale nettverk har også endret seg med tanke på at hun har flere norske venner, men igjen har da mistet sitt sosiale nettverk innenfor mennesker med samme kulturelle

bakgrunn. Hun virker til å ha en forvirring i forhold til væremåten, men igjen så føler hun seg mer norsk i dag.

Kvinnene i denne studien hadde mye på hjertet, og viste til at det som var en viktig faktor i deres liv var å finne en slags tilhørighet, en gruppe hvor de følte seg som seg selv og det å finne seg selv, sin egen identitet. De påpekte også at endringen var nokså stor fra når de først bosatte seg i Norge, til hvor de er den dag idag. Noen av kvinnene følte mer på ensomheten og tomheten i starten, og dette var noe som var med på at de utviklet både angst og depresjon, eller at de ble hjemmевærende. Dette kan relateres til rapporten fra helsedirektoratet "*Gode liv i Norge*" (Barstad,2016). I denne rapporten viser det til at livskvalitet er et helhetlig perspektiv på livet til enkelte individer og grupper, og dekker grunnleggende behov som frihet, trygghet og fellesskap. Også **Folkehelseinstituttet (2015) sin definisjon kan ses i sammenheng med rapporten "*Gode liv i Norge*"**, hvor rapporten viser enighet om at livskvalitet har sammenheng med det å oppleve glede og mening i livet, samt trygghet og tilhørighet. Kvinnene i denne studien som hadde utfordringer i forhold til å finne nære relasjoner og tilhørighet, samt en identitet i majoritetslandet følte seg ensomme og de ble hjemmевærende, noe som kan være med på å bygge opp nettopp den påstanden om at tilfredshet med seg selv, selvtilitt, tilhørighet, mestring, glede og identitet er relevante å se i sammenheng med livskvalitetsbegrepet. Også ulike kapitalformer, og hvordan de oppfører seg, hva de bringer med seg fra hjemlandet og deres opprinnelige kultur kan påvirke hvor stor grad av tilhørighet de føler på i forhold til det norske samfunnet. Dette kan også igjen påvirker deres sosiale identitet, og hvordan de opplever livskvalitet.

6. Oppsummering, avsluttende refleksjoner og konklusjon

Som nevnt tidligere har det vært en markant økning flyktninger som har kommet til Norge. Norge kan skildres som et flerkulturelt, flerreligiøst og fleretnisk samfunn (Goth, 2014; Goth, Jensen & Skyrud, 2015). I tillegg til at over halvparten av innvandrere i Norge er mellom 30 og 54 år (Imdi, 2019). Slik er det i denne studien. Det å ha en annen kulturell bakgrunn kan både være en ressurs, men kan også skape hindring eller usikkerhet blant mennesker med en annen kulturell bakgrunn, for eksempel hvis det oppstår utfordringer i forhold til tilhørighet og inkludering. Denne studien handler om minoritetskvinner i Norge, og deres subjektive opplevelse av livskvalitet, sett i sammenheng med tilhørighet og sosial identitet. Som drøftet over er det mye

som kan føre til utfordringer når det gjelder opplevelsen av livskvalitet og hvordan tilhørighet og sosial identitet kan være med på å påvirke til god livskvalitet, og motsatt, dårligere livskvalitet. Kvinnene i denne studien har fortalt om både positive og negative sider ved å være en minoritetskvinne i Norge idag. Ifølge rapporten fra Helsedirektoratet (2016) "Gode liv i Norge" forstås livskvalitet som et helhetlig perspektiv på livet til enkeltmennesker og grupper, og dekker grunnleggende behov som frihet, trygghet og fellesskap. Dette er noe som både kan måles subjektivt og objektivt (Barstad, 2016).

Sæthre (2008), Næss (2011) og Barstad (2016) har lignende tankegang i forhold til hvordan livskvalitet bør måles. Som nevnt tidligere dreide livskvalitets begrep seg mer om det økonomiske og det materielle. I denne studien har kvinnene blitt spurt om hvor stor tilhørighet de føler til det norske samfunnet, og hvordan dette påvirker dem, både i forhold til livskvalitet og deres sosiale identitet. Kvinnene viser til at de ser tilhørighet, sosial identitet og livskvalitet som tre begreper som er bundet sammen. Dette støttes også opp av alle tre teoretikerne hvor de påpeker viktigheten av både den subjektive delen og den objektive delen av livskvalitet. Kvinnene fortalte at de tidligere opplevde utfordringer både i forhold til det å finne en tilhørighet, sin egen identitet, sosiale identitet, og arbeid og utdanning. De fortalte om utfordringer i forhold til å finne seg arbeid, fordommer i forhold til utdanning, og mindre tilhørighet førte til at de følte seg ensomme og annerledes enn de i det norske samfunnet. Senere hadde de mer positive opplevelser og erfaringer med det å være en minoritetskvinne i Norge. Livskvalitet handler om å oppleve glede, trygghet og tilhørighet ifølge Barstad (2016). Dette følte ikke kvinnene på da de først kom til Norge for flere år tilbake. Kvinnene i denne studien delte sine erfaringer, og påpekte at det var vanskelig i starten og at deres opplevelse av å være en minoritetskvinne i Norge ikke var like positiv da, som det den er idag.

Kvinnene fortalte om at det har vært en lang vei å gå for dem i forhold til hvor de er den dag idag. Ifølge rapporten fra helsedirektoratet "*gode liv i Norge*" er det viktig å se på helheten både av det subjektive og det objektive ved livskvalitet (Barstad, 2016). Det er viktig å spørre mennesker om ikke bare generell tilfredshet, men også om glede og mestring i hverdagen. Dette gjelder både opplevelse av mening, respekt og tilhørighet. Det er også viktig å se på samfunns-, arbeids- og boforhold. Dette igjen stemmer overens med målet med denne studien. Kvinnene i denne studien ble spurt om flere spørsmål som dreide seg om alt fra hverdagslige ting til arbeid, utdanning og tilhørighet. Kvinnene virket til å ha forstått klart og tydelig hva denne studien dreide seg om, og

det virket som livskvalitet for dem var vanskelig å skille fra tilhørighet og sosial identitet. Kvinnene fortalte om utfordringene sine og hvordan disse utfordringene påvirket deres psykiske velvære. Noen slet med angst, depresjon og ensomhet, andre følte seg annerledes og ikke velkomne. Dette kan ses i sammenheng med Næss (2011) hvor hun ser psykisk velvære og livskvalitet i sammenheng.

Det er viktig å ha en opplevelse av glede og mening og tilhørighet til en gruppe for å ha en høy livskvalitet. Dette igjen kan man se i relasjon til Tajfel og Turner (1979) hvor de påpeker viktigheten av å være i en sosial gruppe, samtidig som det kan dukke opp utfordringer, og kategoriseringer mellom grupper, ingroup og outgroup. Kvinnene fortalte om at i de tidligere årene i Norge følte seg til tider uvelkomne og at de slet med å finne seg selv. Dette fordi de ofte følte at de ikke hadde en tilhørighet til det norske samfunnet, eller at de følte de ikke ble møtt på midten, og at de ikke kunne være seg selv. Tilhørigheten var ikke like positiv som i de senere årene. Ahmadi (2008) forteller om viktigheten av sosiale nettverk, tilhørighet og trygghet for minoritetskvinner. Dette gjør at man kan unngå ensomhet og isolasjon. Kvinnene følte på dette tidligere og dette påvirket dem negativt.

Deres økonomiske, kulturelle og sosiale kapital var også med på å påvirke hvordan de opplevde livskvalitet i sammenheng med begrepene tilhørighet og sosial identitet (prieur og sestof, 2006). I de tidligere årene i Norge merket de på forskjellene i forhold til hvilken bakgrunn de hadde både i forhold til den kulturelle kapitalen og den økonomiske, og dette igjen påvirket deres sosiale kapital. Også habitus, deres kroppsliggjorte kapital, som nevnes i forhold til forskjeller i væremåte og holdninger, og det de har med seg fra hjemlandet påvirket dem negativt i starten. Dette endret seg positivt gjennom årene, og deres status endret seg også. De nevnte at de fortsatt har ulike bekymringer for fremtiden både i forhold til dem selv, og deres barn med tanke på utdanningen de har. Så til tross for at de har opplevd store endringer, blir de fortsatt påvirket av den kulturelle kapitalen de bærer med seg fra tidligere av, og dette er med på å påvirke måten de tenker og er på. Dette kan ses i sammenheng med rapporten *“livskvalitet blant innvandrere”* hvor Barstad nevner at tilfredsheten blant innvandrere henger sammen med en rekke sider ved levekårene, uavhengig av hverandre (Barstad, 2018). Her finner man særlig sterke utslag av det å ikke ha en partner som bor i Norge, opplevd diskriminering i minst to situasjoner de siste 12 måneder, nedsatt funksjonsevne, og vanskelig økonomi. For kvinnene i denne studien har økonomien deres vært en utfordring tidligere, og utdanningen. Fordommer har også påvirket

deres situasjon som minoritetskvinne i Norge. For kvinnene i denne studien spilte det en viktig rolle at de hadde et stabilt liv, både i forhold til økonomi, arbeid, utdanning og det sosiale. Men til tross for at de utrykte bekymringer i forhold til dette påpekte de at det har skjedd en endring fra tidligere til hvor de er idag, som minoritetskvinner i Norge.

Det at de fleste av kvinnene opplevde ensomhet og dårligere psykisk helse i de tidligere årene i Norge, kan støttes opp av rapporten "*livskvalitet blant innvandrere*" (Barstad, 2018). Hvor den viser til at det var store utslag av ensomhet og psykiske plager blant innvandrere. Men til tross for dette viser de til større tilfredshet med livet enn forventet som kan ha noe med å gjøre at de sammenligner situasjonen sin i Norge med opprinnelseslandet. Kvinnene i denne studien viser til at de hadde utfordringer tidligere, men at dette har bedret seg de senere årene. Kvinnene sammenlignet også situasjonen sin i Norge med situasjonen i hjemlandet og påpekte at livet i Norge er enklere enn i hjemlandet. Dermed kan det virke som at hvis man sammenligner hjemlandet og Norge så er de mer tilfreds med livet i Norge. Som kan stemme med det rapporten viser til i forhold til at innvandrere er mer tilfreds med livet enn det som var forventet. Kvinnene viser til at endring i forhold til den økonomiske situasjonen, i forhold til arbeid og utdanning samt deres sosiale nettverk har gjort at de i dag er mer tilfreds med livet og langt lykkeligere enn de var de første årene i Norge. De viser til større mestring i livet, glede og bedre helse og psykisk velvære. Noe som kan ses i sammenheng med både det Ahmadi (2008) nevner i forhold til viktigheten av anerkjennelse, deltakelse i arbeid, sosiale nettverk og trygghet for at minoritetskvinner skal kunne føle seg vel. Det kan også støttes opp av det Sæthre (2008) og Næss (2011) påpeker med viktigheten av å både se på den subjektive og objektive delen av livskvalitet. I dette tilfellet har kvinnenes levekår i forhold til materiell velstand endret seg, samt opplevelsen av glede og mening i livet, og større nettverk, gjort at deres opplevelse av livskvalitet er høyere enn tidligere. De føler på en større samhørighet, følelse av trygghet og harmoni. Kvinnene i denne studien viser til at situasjonen har endret seg fra fokus på negative følelser og ensomhet, til en mer tilfredshet med livet. Tilslutt viser dette til hvor viktig det er å se på ulike faktorer som psykisk og fysisk velvære, samfunnsforhold, bo og arbeidsforhold, og sette mennesket i en større sammenheng for å kunne definere hva som er god livskvalitet for hvert enkelt individ (Barstad, 2016).

At ulike faktorer som stabilitet i forhold til økonomi, utdanning og arbeid, samt gode relasjoner og tilhørighet er noe som er med på å påvirke kvinnene i denne studien virker til å stemme

overens med de ulike teoretikerne som blir nevnt i denne studien. Dette kan bekreftes av ulike syn og definisjoner som gjelder livskvalitet, samt betydningen av tilhørighet og sosial identitet. Dette virker til å stemme overens med rapporten "*Gode liv i Norge*" hvor den viser til ulike internasjonale erfaring og anbefalinger i forhold til livskvalitetsbegrepet. Blant annet internasjonale erfaringer som "the better life index" fra OECD som kom i 2011, og den svenske rapporten "får vi det battre" som viser til viktigheten av å se på ulike komponenter, hvor det både er fokus på det psykiske og fysiske, både på det økonomiske, det sosiale, miljømessige og det subjektive perspektivet for å kunne måle livskvalitet (Barstad, 2016). Viktigheten av velstand, lykke, meningsfullhet og handlingsfrihet påpekes i rapporten (Barstad, 2016). Ut fra disse perspektivene, samt ulike teorier som gjelder tilhørighet, sosial identitet, etnisitet, eksklusjon, inkludering og ulike kapital former, stemmer dette overens med det kvinnene i denne studien har delt. Viktigheten av å ha det økonomiske, det sosiale og deres egen identitet i orden spiller en viktig faktor for at de skal kunne være tilfreds med livet.

6.1 Konklusjon

Til tross for at kvinnene hadde en del utfordringer med å finne seg til rette i Norge, så har de vist klare tegn til positive endringer siden de først kom til Norge. Noen av kvinnene viste til at de selv måtte ta litt tak i seg selv, og være en aktiv deltager i sitt liv, og finne selv ulike grupper, hvor de kunne finne en tilhørighet, samtidig som de kunne være seg selv. Ved å gjøre dette ble det sakte men sikkert store endringer, og idag føler de alle seg lykkelige, de er i arbeid og de har god helse, og gode venner. De har både norske og utenlandske venner. Selvtilliten deres er bedret, og alle fortalte om at de følte mer at de var på et stadiet nå hvor de visste hvem de var, og hva som var riktig for dem. De klarte endelig å balansere mellom to kulturer, samtidig som de klarte å beholde sin egen identitet og sin sosiale identitet. De har ikke lenger utfordringer på samme måte som tidligere, selv om de til tider kan føle på det at de faktisk er minoritetskvinner i Norge. Dette er noe som kan være med på å svare på det som var problemstillingen i denne studien, og viser til at ulike faktorer bidrar til økt livskvalitet hos minoritetskvinner. Tilhørighet og sosial identitet ses i sammenheng med livskvalitet for minoritetskvinnene i denne studien. Funnene viser at til tross for ulike utfordringer har situasjonen endret seg fra hvordan det var de første årene i Norge. De har stabile levekår i forhold til arbeid og utdanning, og de føler på en større tilhørighet til det norske samfunnet. Dette har gjort at de har mer balanse i forhold til deres egen identitet og i forhold til andre rundt seg.

I denne studien har det blitt vist hva negativ tilhørighet og mangel på sosial identitet kan gjøre, hvordan dette kan påvirke kvinnene, og viktigheten av å se på forskjellige forhold mellom økonomi, arbeid, utdanning sammen med det sosiale for at kvinnene skal være tilfreds med livet. Det har blitt vist til hvordan det kan bidra til lavere livskvalitet, samtidig som det har blitt vist til hvordan den positive siden av tilhørighet til en gruppe og positiv sosial identitet kan gjøre at livskvaliteten forblir høy hos minoritetskvinnene.

6.2 Begrensninger for studiet

Denne studien dreide seg om minoritetskvinnens opplevelse av livskvalitet i lys av tilhørighet og sosial identitet. Begrensningene i denne studien har blant annet vært lite forskning på området i forhold til minoritetskvinnens subjektive opplevelse. Med dette menes det at det finnes ulike studier som dreier seg om livskvalitet, og hva som kan være med på å påvirke livskvaliteten, spesielt på internasjonalt nivå. Men det har vært mindre forskning på kvinners perspektiv på den subjektive livskvaliteten. Et annet område som kan tas med i begrensninger er teorien som har blitt tatt i bruk i denne studien. Annen teori som kunne ha blitt tatt med er teori i forhold til begrepene assimilasjon og integrasjon. Assimilering eller assimilasjon oppfattes vanligvis som minoritetspolitikk en stat eller regjering fører overfor for eksempel en innvandet gruppe for å gjøre den mest mulig lik majoritetsbefolkningen (Tjora & Wæhle, 2019). Integrering eller integrasjon er en beskrivelse på innlemmelsen av innvandrere i majoritetssamfunnet (Brochmann, 2017). Andre begrensninger kan gjelde utvalget i denne studien, hvor det kunne ha vært flere enda flere informanter, og at funnene ikke er generaliserbare på samme måte som det hadde vært i en kvantitativ studie. Det hadde også vært interessant hvis man kunne ha studert hvilken forskjell det er mellom norske kvinner i Norge og deres livskvalitet sammen med minoritetskvinnens perspektiv på dette området.

6.3 Veien videre

I denne studien har jeg studert hvordan fem minoritets kvinner opplever livskvalitet i lys av tilhørighet og sosial identitet. Denne studien viser at det er behov for nyansert forskning om minoritetskvinner og deres subjektive opplevelse av livskvalitet. Samtidig hadde det vært interessant å undersøke hvordan etnisk norske kvinners subjektive opplevelse av livskvalitet i lys

av tilhørighet og sosial identitet oppleves, og deretter sammenlignet resultatene. Dette er noe som kan være med på å bidra til å gå i dybden på et fenomen som det er lite informasjon om. Ved å ha kjennskap til ulike gruppers holdninger og meninger kan være med på å gi økt forståelse av dem. Dette er også noe som kan være et pedagogisk verktøy til hvordan man kan møte mennesker med forskjellig etniske bakgrunner, både innenfor jobb relaterte situasjoner, utdannings relaterte og på sosial basis for å fremme deres sosiale identitet og tilhørighet, og påvirke livskvaliteten deres i en positiv retning. Dette kan gi kunnskap om hvordan man kan kommunisere, utføre endringer og ha fokus på læring som kan bidra til å fremme livskvalitet hos minoritetskvinner. Dette kan også være relevant i rådgivningssituasjoner. At man er bevisst på minoritetenes subjektive opplevelser og erfaringer av det å være i et annet land. Hvordan man møter andre kulturer, og at man som pedagoger eller rådgivere Denne studien er et bidrag for å kunne gå i denne retningen.

7. Litteraturliste

Abrams, D., Hogg, M. A. & Marques, J. M. (2005). A social psychological framework for understanding social inclusion and exclusion. I D. Abrams, M. A. Hogg & J. M. Marques (red.), *The social psychology of inclusion and exclusion* (s. 1-23). New York: Psychology Press.

Afdal, G., Haakedal, E. & Leganger-Krogstad, H. (1997). *Tro, livstolkning og tradisjon. Innføring i kontekstuell religionsdidaktikk*. Oslo: Tano Aschehoug

Ahmadi, F. (2008). *Tause skrik: minoritetskvinnens behov for anerkjennelse*. Oslo: Pax.

Barstad, A. (2014). *Levekår og livskvalitet: Vitenskapen om hvordan vi har det*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Barstad, A. (2016 a). *Gode liv i Norge: Utredning om måling av befolkningens livskvalitet* (Helsedirektoratet rapport IS-2479). Hentet fra <https://www.helsedirektoratet.no/tema/livskvalitet-trivsel-og-folkehelsearbeid>.

Barstad, A. (2016 b): Kan det gode liv måles? (SSB Samfunnsspeilet 1/2016). Hentet fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/kan-det-gode-liv-males>

Barstad, A. (2018). *Livskvalitet blant innvandrere: En analyse basert på levekårsundersøkelsen blant personer med innvandrerbakgrunn 2016* (SSB rapporter 2018/31). Hentet fra https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/_attachment/362063?_ts=165ccb60e80

Baumeister, R. F. & Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for Interpersonal Attachment as a Fundamental Human Motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3), 497-529. <http://dx.doi.org.ezproxy.uio.no/10.1037/0033-2909.117.3.497>

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in psychology*, 3 (2), 77-101. <http://dx.doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

Eda Peskovic Saim, 2019

Bruner, J. (1986). introduction: Experience and its expressions. In: V. W. Turner & E.M. Bruner(eds), *The anthropology of experience*. Chicago:University of Illinois Press

Brochmann, G. (2017, 23. Oktober). Integrering. I store norske leksikon. Hentet fra:
<https://snl.no/integrering>

Bowlby, J. (1994). *En sikker base: Tilknytningsteoriens kliniske anvendelser*. Fredriksberg: Det lille forlag.

Brewer, M.B. (1991). The social self: On being the same and different at the same time. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17 (5), 475–482. <https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1177/0146167291175001>

Creswell, J. W. (2014): *Research Design. Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches* (4 utg.). Lincoln: Sage Publications

Dalland, O. (2015). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal akademisk

Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode. En kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.

Diener, E. (2000). Subjective well-being. The Science of happiness and a proposal for a National Index. *The American Psychologist*, 55 (1), 34-43. doi:10.1037/0003-066X.55.1.34

Embler, N. & Reicher, S. (2005). Delinquency: cause or consequence of social exclusion? I D. Abrams, M. A. Hogg & J. M. Marques (red.), *The social psychology of inclusion and exclusion* (s. 211-242). New York: Psychology Press.

Eriksen, H. T. (1997). Identitet. I H. T. Eriksen (Red.), *Flerkulturell forståelse* (s. 34-52). Oslo: Universitetsforlag.

Eda Peskovic Saim, 2019

Eriksen, T. H. (1998). *Etnisitet och nationalism* (S. Häggqvist, overs.). Nora: Nya Doxa (originalutgaven utgitt i 1993).

Eriksen, H. T. (2001). *Flerkulturellforståelse. Perspektiver på det flerkulturelle* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget

Fayers, P.M. & Machin, D. (2007). *Quality of Life, the Assessment, Analysis and Interpretation of Patient-Reported Outcomes* (2. utg.). Wiley: Chichester.

Frøyland, L. R., & Gjerustad, C. (2012). *Vennskap, utdanning og framtidsplaner. NOVA rapport nr 5/2012. Oslo: NOVA.*

Fugl-Meyer, A. R., Melin, R. & Fugl-Meyer, K. S. (2002). Life satisfaction in 18- to 64-year-old Swedes: in relation to gender, age, partner and immigrant status. *Journal of rehabilitation medicine*, 34 (5), 239-246. DOI: 10.1080/165019702760279242

Henriksen, K. (2010). *Levekår og kjønnsforskjeller blant innvandrere fra ti land* (SSB rapporter 6/2010). Hentet fra https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_201006/rapp_201006.pdf

Goth, U. S. (2014). Toleranse, kultursensitivitet og akkulturasjon: Interkulturelle utfordringer for primærhelsetjenesten og nyankomne innvandrere i Norge. *FLEKS: Scandinavian Journal of Intercultural Theory and Practice*, 1 (1), 1-19. DOI: [10.7577/fleks.843](https://doi.org/10.7577/fleks.843)

Goth, U. S., Jensen, T. L. & Skyrud, R. (2015). Fra innvandrere til medstudent og ressurs i undervisningen ved helsefaglig høyskoleutdanning. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 5 (1), 1-25. DOI: [10.3384/njvet.2242-458X.15v5i1a5](https://doi.org/10.3384/njvet.2242-458X.15v5i1a5)

Gullestad, M. (2002). *Det norske sett med nye øyne*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hogg, M. A. (2003). Social identity. I M. R. Leary & J. P. Tangney (red.), *Handbook of self and identity* (s. 462-479). New York: The Guilford Press.

Eda Peskovic Saim, 2019

Hogg, M. A. (2016). Social identity theory. I S. McKeown, R. Haji & N. Ferguson (red.), *Understanding peace and conflict through social identity theory* (s. 3-17). Switzerland: Springer International Publishing.

Imdi (2019, 6. Februar). Innvandrerbefolkningen i Norge. Hentet fra <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/innvandrere-og-integrering/innvandrerbefolkningen-i-norge/>

Jensen, I. (2013). *Grundbog i kultur forståelse* (2. utg.). Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Jortveit, M. (2014). *Inkludering i en flerkulturell skole* (Doktoravhandling). Universitetet i Agder, Kristiansand.

Kumar, L. (2001). *Djulaha! Om å forstå annerledeshet*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Nes, R. B. (2017, 21. Mars). Fakta om livskvalitet og trivsel i Norge. Hentet fra www.fhi.no/tema/psykisk-helse/livskvalitet-og-lykke.

Nes, R. B., Hansen, T. & Barstad, A. (2018). *Livskvalitet: Anbefalinger for et bedre målingssystem* (Helsedirektoratet rapport IS-2727). Hentet fra <https://www.helsedirektoratet.no/tema/livskvalitet-trivsel-og-folkehelsearbeid>.

Nilssen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier. Den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget.

NOU 1999: 2 (1999). *Livshjelp – Behandling, pleie og omsorg for uhelbredelig syke og døende*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no>

Nussbaum, M.C & Sen, A. (1993). *The quality of life*. Oxford: Clarendon Press.

Eda Peskovic Saim, 2019

Næss, S. (2001). *Livskvalitet som psykisk velvære. Tidsskrift for Den norske legeforening*, 121 (16), 1940-1944. <https://tidsskriftet.no/2001/06/kronikk/livskvalitet-som-psykisk-velvaere>

Næss, S., Moum, T. & Eriksen, J. (red.). (2011). *Livskvalitet, forskning om det gode liv*. (1 utg.). Bergen: Fagbokforlaget

Mollenhauer, K. (1996). *Glemte sammenhenger Om kultur og oppdragelse*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.

Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier* (2.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Postholm, M. B & Jacobsen, D. I. (2011). *Læreren med forskerblick. Innføring i vitenskapelig metode for lærerstudenter*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Prieur, A. & Sestoft, C.(2006) Bourdieus epistemologi og sosiologiens håndverk” I: Annick Prieur og Carsten Sestoft (red.) *Pierre Bourdieu: En introduksjon*. København: Hans Reitzels forlag. (trenger sidetall og mer info)

Ringdal, Kristen (2001). *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Kunnskapsforlaget.

Rustøen, T. (2010). *Livskvalitet og velvære*. I Knutstad, U. (Red.), *Sentrale begreper i klinisk sykepleie: Sykepleieboken 2* (s.). Oslo: Akribe.

Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet. Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget.

Salole, L. (2013). *Krysskulturelle barn og unge. Om tilhørighet, anerkjennelse, dilemmaer og ressurser*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Eda Peskovic Saim, 2019

Sen A. [Capability and Well-Being](#). In: Nussbaum, Sen The Quality of Life. Oxford: Clarendon Press ; 1993.

Sæthre, J. (2008). *Læring og livskvalitet. Rammer og muligheter for elever med utviklingshemming i videregående skole*. Bergen: Fagbokforlaget.

Tajfel, H. (1972). Social categorization. I S. Moscovici (red.), *Introduction a la psychologie sociale* (vol. 1, s. 272-302). Paris: Larousse.

Tajfel, H. & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. I W. G. Austin & S. Worchel (red.), *The social psychology of intergroup relations* (s. 33-47). Monterey: CA:Brooks/Col

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode* (4. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Thornquist, E. (2003). Empirisme og positivisme. I: Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori for helsefag. Fagbokforlaget, s. 39-70 (32 sider)

Torp, I. S. (2016, 17. Mars). Innvandrede kvinner faller ut av arbeidsmarkedet igjen. Hentet fra <http://kjonnsforskning.no/en/node/8316>

Tjora, A & Wæhle, E (2019, 8. Februar). Assimilering. I store norske leksikon. Hentet fra: <https://snl.no/assimilering>

Twenge, J. M. & Baumeister, R. F. (2005). Social exclusion increases aggression and self-defeating behavior while reducing intelligent thought and prosocial behavior. I D. Abrams, M. A. Hogg & J. M. Marques (red.), *The social psychology of inclusion and exclusion* (s. 27- 46). New York: Psychology Press.

Verkuyten, M. (2008). Life Satisfaction Among Ethnic Minorities: The Role of Discrimination and Group Identification. *Social indicators research*, 89 (3), 391-404. DOI: 10.1007/s11205-008-9239-2

Eda Peskovic Saim, 2019

Wahl, A. K. & Hanestad, B. R. (2004). *Måling av livskvalitet i klinisk praksis: en innføring*. Bergen: Fagbokforlaget.

Wahl, A. K., & Rustoen, T. (2008). Smerte og livskvalitet. I T. Rustoen & A. K. Wahl (Red.), *Ulike tekster om smerte: Fra nocisepsjon til livskvalitet* (s. 340-353). Oslo: Gyldendal akademisk.

8 Vedlegg

Vedlegg 1: Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt i forbindelse med masteroppgave.

“Hvordan opplever minoritetskvinner i Norge livskvalitet i lys av tilhørighet og sosial identitet”?

Mitt navn er Eda Peskovic Saim, og jeg studerer master i pedagogikk ved Universitetet i Agder. I den forbindelse ønsker jeg å gjennomføre intervjuer med minoritetskvinner i Norge. Formålet med prosjektet er finne ut hvordan minoritetskvinner i Norge opplever livskvalitet i sammenheng med tilhørighet og sosial identitet. For å muliggjøre dette ønsker jeg å intervju 5 voksne som er over 18 år. Spørsmålene vil rette seg mot deltakernes subjektive opplevelser, erfaringer og refleksjoner. Hvis det er mulig, ønsker jeg å ta i bruk en lydbåndopptaker. Intervjuet vil ha en varighet på mellom en til to timer. Hvor og når intervjuet skal foregå kan velges av informantene. Jeg er underlagt taushetsplikt og alle personopplysning vil bli behandlet strengt konfidensielt. Opplysningene anonymiseres og vil ivaretas ved at datamaterialet vil sikres på en minnebrikke som vil oppbevares på en trygg plass hvor kun jeg vil ha tilgang til dette. Dette vil slettes når oppgaven er ferdig, innen 1.juni 2019. Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli slettet. Dersom du har spørsmål til studien, ta kontakt med meg Eda Peskovic Saim tlf: 90268569. Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD – Norsk senter for forskningsdata.

Samtykke til deltakelse i studien Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta. --

-----
(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Hvordan opplever minoritetskvinner i Norge livskvalitet i lys av tilhørighet og sosial identitet.

-Navn

- alder

- sivilstatus

Generelt:

- 1) Kan du fortelle litt om deg selv: hvem bor du med, hvor mange er dere, har du og din ektefelle/kjæreste/samboer samme nasjonalitet?
- 2) Hvor lenge har du bodd i Norge?
- 3) Hvordan var det å komme til Norge: F.eks hvordan ble du møtt, skjedde det noe spesielt?
- 4) Hadde du noen kjennskap til noen andre i kommunen når dere kom flyttende?
- 5) Kan du si noe mer spesifikt om hvordan du ble møtt av naboer og andre i nærmiljøet når du kom til Norge?

Arbeid og utdanning:

- 6) Gikk du på skole I hjemmelandet, eller i Norge? (Grunnskole, videregående, fagopplæring, universitet? Oppfølgingspm: er det godkjent i Norge?
- 7) Hadde foreldrene dine utdanning?
- 8) Jobbet du i hjemlandet (og med hva)?
- 9) Hadde du lyst til å jobbe i Norge (delta i arbeidslivet)?
- 10) Opplevde du det som vanskelig å få jobb I Norge?
- 11) Har du noen gang opplevd utfordringer i forhold til å ha en annen bakgrunn og arbeid/utdanning i Norge?

12) Har du noen gang følt deg undervurdert i forhold til opprinnelse i forhold til utdanning/jobb?

13) Hva tenker du om i forhold til om kvinner bør delta mer i arbeidsliv eller utdanning?

Tilhørighet:

14) Føler du deg som en del av det norske samfunnet?(for eks: deltar du på 17.mai feiring, vifter du med det norske flagget)

15) Hva tenker du om måten du har blitt tatt imot i det norske samfunnet?

16) Føler du at det å ha en annen bakgrunn har påvirket deg negativt i forhold til det å være en del av det norske samfunnet? : Hvis ja: hvordan har dette påvirket deg?

17) Har det vært noen utfordringer i forhold til arbeid og utdanning?

18) Har det vært noen utfordringer i forhold til det sosiale?(Her mener jeg i forhold til å finne venner, nære relasjoner)

19) Føler du at det har vært noen utfordringer i forhold til det å føle seg hjemme i et annet land enn hjemlandet ditt? (forklaring: noen utfordringer i forhold til å passe inn i ulike grupper, om det så er i arbeid, i forhold til utdanning eller bare generelt det sosiale)

20) Holder du kontakten med venner og familie i hjemlandet?

21) Hva savner du mest fra hjemlandet?

22) Føler du på noen forandringer som har dukket opp etter at du har flyttet til Norge med tanke på tilhørighet?(Her mener jeg, føler du en større tilhørighet til f.eks det norske samfunnet nå enn f.eks hjemlandet, eller omvendt)

23) Hvis det har dukket opp utfordringer, på hvilken måte føler du at dette har påvirket deg?(forklaring: helsemessig, psykisk, fysisk)

Identitet:

- 24) Hvordan føler du deg i forhold til å ha en annen bakgrunn i Norge med tanke på det å være deg selv?(forklaring: føler du på en frihet til å ha to kulturer, eller oppstår det utfordringer)
- 25) Er det store forskjeller på væremåte i ditt hjemland og væremåte her i Norge?
- 26) Har du merket noen forandring når det gjelder hvordan venner på skolen/fritiden eller jobbkollegaer forholder seg til deg nå enn hvordan det var i starten? Oppfølgingsspørsmål: hvis ja: hvordan har det forandret seg? Hvis nei: hvorfor tror du det ikke er slik?
- 27) Har du noen gang opplevd at du måtte endre noe eller ta bort noe fra din egen kultur for å kunne passe mer inn i det norske samfunnet?(forklaring: alt fra væremåte, tradisjon, klesstil osv)
Oppfølgingsspørsmål: hvis ja: hvorfor følte du det? Hvis nei: Hva gjorde at du ikke måtte det?
- 28) Når du er med norske venner, kollegaer, studenter kjenner du noen gang på utfordringer?(oppstår det forskjeller som gjør at du føler deg ukomfortabel for eksempel)
- 29) Hvordan opplever du det å være med andre med en annen kulturell bakgrunn i Norge?(føler du en større tilhørighet og mulighet for å være deg selv eller er det motsatt)?
- 30) Hvor stort rom føler du at du har for å være deg selv i det norske samfunnet?(forklaring: endrer du oppførsel til tider for eksempel, eller har du gjort det tidligere?)
- 31) Har det til tider vært vanskelig å være deg selv og har det påvirket deg på noen måte?

Vedlegg 3: NSD

N

NSD Personvern

10.04.2019 14:46

Det innsendte meldeskjemaet med referansekode 721236 er nå vurdert av NSD.

Følgende vurdering er gitt:

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den med vedlegg den 10.04.2019, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om etnisitet og alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 01.06.2019.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a), jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet

art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelige angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- datamimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Belinda Gloppen Helle

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)